

Analiza financijske pismenosti osnovnoškolaca u Krapinsko-zagorskoj županiji

Krkalo, Emilija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:186769>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

**Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij
Poslovna ekonomija – smjer Analiza i poslovno planiranje**

**ANALIZA FINANCIJSKE PISMENOSTI
OSNOVNOŠKOLACA U KRAPINSKO-ZAGORSKOJ
ŽUPANIJI**

Diplomski rad

Emilija Krkalo

Zagreb, rujan 2021.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij
Poslovna ekonomija – smjer Analiza i poslovno planiranje

**ANALIZA FINANCIJSKE PISMENOSTI
OSNOVNOŠKOLACA U KRAPINSKO-ZAGORSKOJ
ŽUPANIJI**

**FINANCIAL LITERACY ANALYSIS AMONG
ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS IN KRAPINSKO-
ZAGORSKA COUNTY**

Diplomski rad

Student: Emilija Krkalo

JMBAG studenta: 0067550937

Mentor: Izv prof. dr. sc., Dajana Barbić

Zagreb, rujan 2021.

Sažetak

Financijska pismenost je važan segment života svakog pojedinca. Ubrzanim procesom globalizacije, tehnološkim napretkom i sve većom kompleksnošću financijskog sustava, raste potreba za financijskim opismenjavanjem društva, a posebice za financijskim opismenjavanjem djece i mladih.

Cilj ovog rada je opisati temeljne koncepte financijske pismenosti, predočiti stanje i razinu financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj općenito, s posebnim naglaskom na djecu i mlade te ukazati na važnost financijskog opismenjavanja već u ranoj dobi. Istraživanjem je ispitana razina financijske pismenosti učenika 6. i 8. razreda u Krapinsko-zagorskoj županiji te su istražene potencijalne razlike u razini financijske pismenosti s obzirom na dob i spol.

Rezultati provedenog istraživanja pokazuju kako ne postoje značajne razlike u razini financijske pismenosti s obzirom na spol. Osim toga, razina financijske pismenosti učenika 6. i 8. razreda je gotovo na identičnoj razini.

Iako učenici posjeduju dobru razinu financijske pismenosti, potrebno je financijsko obrazovanje uključiti u školski kurikulum kako bi se mlade pripremiло za financijske odluke koje će donositi.

Ključne riječi: financijska pismenost, mladi, financijsko obrazovanje, financijske odluke

Summary

Financial literacy is an important segment of every individual's life. Process of globalization, technological progress and the increasing complexity of the financial system are making the need for the financial literate society even bigger. Special attention should be paid to the financial literacy of children and young people.

The aim of this paper is to describe the basic concepts of financial literacy, to present the level of the financial literacy in the Republic of Croatia in general and among children and young people in particular. It should also point out the need of financial literacy at an early age. The research examined the level of financial literacy of 6th and 8th grade students in Krapinsko-zagorska county and potential differences in the level of financial literacy with regard to age and gender.

The research has shown that there are no significant differences in the level of financial literacy when observing gender. In addition, the level of financial literacy of 6th and 8th grade students is almost identical.

Although students have a good level of financial literacy, financial education needs to be included in the school curriculum in order to prepare young people for financial decisions they will make in the future.

Key words: financial literacy, youth, financial education, financial decisions

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

(mjesto i datum)

Sadržaj

1.	UVOD	1
1.1.	Predmet i cilj rad	1
1.2.	Izvori podataka i metode istraživanja	1
1.3.	Sadržaj i struktura rada	1
2.	KONCEPT FINACIJSKE PISMENOSTI	3
2.1.	Pojmovno određenje financijske pismenosti	3
2.2.	Elementi financijske pismenosti	4
2.3.	Značaj financijske pismenosti	7
2.3.1.	Važnost financijske pismenosti za pojedinca.....	10
2.3.2.	Važnost financijske pismenosti za učinkovitost sustava	11
2.3.3.	Važnost financijske pismenosti za šire gospodarstvo.....	11
2.3.4.	Nacionalne strategije financijske pismenosti i uvođenje financijske pismenosti u obrazovni sustav	12
3.	FINACIJSKA PISMENOST DJECE I MLADIH U REPUBLICI HRVATSKOJ	16
3.1.	Važnost i uloga financijske pismenosti djece i mladih.....	16
3.1.1.	Utjecaj obitelji na financijsku socijalizaciju djece i mladih	17
3.1.2.	Utjecaj društva na financijsku socijalizaciju djece i mladih	18
3.2.	Financijska pismenost djece i mladih u Republici Hrvatskoj	19
3.3.	Programi financijskog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.....	21
4.	ANALIZA FINACIJSKE PISMENOSTI OSNOVNOŠKOLACA U KRAPINSKO-ZAGORSKOJ ŽUPANIJI	25
4.1.	Metode istraživanja	25
4.2.	Opis ispitanika.....	25
4.3.	Rezultati istraživanja	28
4.3.1.	Financijski pojmovi i snalaženje u osobnim financijama	28

4.3.2.	Sigurnost	33
4.3.3.	Financijski stavovi i ponašanja	37
4.3.4.	Statistički prikaz stupnja financijske pismenosti učenika 6. i 8. razreda temeljem istraživanja	44
5.	ZAKLJUČAK	52
	POPIS LITERATURE.....	55
	POPIS SLIKA	61
	POPIS TABLICA	62
	POPIS GRAFIKONA.....	63
	ŽIVOTOPIS STUDENTA.....	64
	PRILOZI.....	65

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rad

U današnje vrijeme pojam financijske pismenosti zadire i dotiče se svih sfera života te se odluke vezane uz financije donose na dnevnoj bazi. Zajedno s procesom globalizacije i tehnološkim napretkom, važnost financijske pismenosti postaje sve veća. Djeci i mladima potrebno je u što ranijoj fazi predstaviti osnovne koncepte financijske pismenosti, kako bi u budućnosti mogli bolje razumjeti financijsko tržište, biti upoznati s posljedicama loših financijskih odluka te tako donositi kvalitetne odluke. Kvalitetnim odlukama utjecat će ne samo na svoj boljitak i financijsko blagostanje, već i na gospodarsku situaciju u zemlji. Samim time, predmet istraživanja ovog diplomskog rada je financijska pismenost osnovnoškolaca.

Cilj ovog rada je opisati temeljne koncepte financijske pismenosti, predočiti stanje i razinu financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj općenito, a posebice djece i mladih te ukazati na važnost financijskog opismenjavanja već u ranoj dobi. Istraživanjem se želi ispitati razina financijske pismenosti učenika 6. i 8. razreda u Krapinsko-zagorskoj županiji te razlike u razini financijske pismenosti s obzirom na dob i spol.

1.2. Izvori podataka i metode istraživanja

Za potrebe rada korišteni su primarni i sekundarni izvori podataka. Primarni podaci prikupljeni su putem *online* anketnog upitnika koji je proveden među učenicima 6. i 8. razreda osnovne škole, dok su sekundarni podaci prikupljeni iz domaće i strane znanstvene literature, relevantnih internetskih izvora te iz dostupnih baza podataka. Metode koje su korištene u radu su: metoda deskripcije, klasifikacije, kompilacije, induktivna metoda, metoda analize, dokazivanja te metoda sinteze.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je strukturiran u 5 poglavlja koja su raščlanjena u potpoglavlja. U prvom dijelu, odnosno uvodu, definiran je predmet i cilj istraživanja te su navedeni izvori podataka i metode istraživanja. Nakon uvoda, u drugom poglavlju, definirana je financijska pismenost i njeni elementi te je istaknuta važnost financijske pismenosti. U trećem poglavlju opisana je razina

financijske pismenosti djece i mladih u Republici Hrvatskoj te su identificirani programi obrazovanja koji se u Republici Hrvatskoj provode. U četvrtom poglavlju je provedena analiza financijske pismenosti osnovnoškolaca u Krapinsko - zagorskoj županiji te su navedeni rezultati istraživanja. U posljednjem, petom poglavlju, izneseni su glavni zaključci provedenog istraživanja.

2. KONCEPT FINANCIJSKE PISMENOSTI

2.1. Pojmovno određenje financijske pismenosti

S obzirom da se interes za financijsku pismenost sve više povećava, dolazi i do pojave sve većeg broja definicija financijske pismenosti. Pojam financijske pismenosti više osoba može opisati na puno raznovrsnih načina. Nekima ona može predstavljati razumijevanje ekonomije i načina na koji odluke pojedinaca utječu na sustav u cjelini, dok se drugi usko usredotočuju na vještine upravljanja novcem (Widdowson i Hailwood, 2007). Stoga, različiti znanstvenici i autori nastoje s različitih aspekata pojasniti i obuhvatiti koncepte financijske pismenosti kako bi se pojedincima pružila što šira slika i time unaprijedilo njihovo financijsko znanje. Obuhvaćanjem što više polja i razina financijske pismenosti, pojedincima se mogu pružiti odgovori na mnoga financijska pitanja s kojima se susreću u svojoj svakodnevici.

Jednu od najčešćih definicija financijske pismenosti predstavlja ona Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD, 2005) prema kojoj se financijska pismenost odnosi na postupak poboljšanja znanja i unaprjeđivanja vlastitih vještina u području financija, a sve u cilju donošenja boljih financijskih odluka, lakšeg razumijevanja financijskog tržišta i poboljšanja kvalitete života. OECD je također organizacija koja provodi PISA istraživanje te je zaključeno kako prethodno navedena definicija više opisuje sam proces obrazovanja nego ishod. Samim time, izvedena je još jedna definicija u kojoj se financijska pismenost definira kao skup razumijevanja i motivacije za učenjem i primjenjivanjem financijskih koncepata kako bi se poboljšala dobrobit pojedinaca, ali i društva u cjelini. U nekoj fazi života, svatko će doći u priliku da odlučuje o novcu, štednji, ulaganju te će se susresti s rizicima koji mogu ugroziti financijsku dobrobit. To bi značilo da je financijska pismenost usmjerena na promicanje onih aktivnosti i znanja koja će pojedincima pomoći prilikom suočavanja s financijskim preprekama u suvremenom društvu. Kako bi se ostvario cilj financijskog obrazovanja, važno je da među pojedincima postoji motivacija i samopouzdanje koje će im pomoći prilikom izgradnje financijskog znanja (PISA, 2012).

Prema definiciji PACFL-a financijska pismenost je sposobnost korištenja znanja i vještina čime se postiže efikasno upravljanje financijskim resursima osiguravajući tako cjeloživotni prosperitet (Hung et al., 2009). Poznavanje financijskih koncepata pojedincu pomaže u razumijevanju vlastitog financijskog stanja i u otkrivanju načina na koje ga može poboljšati (Gade i Sarma, 2018).

U radu Barbić i Lučić (2018) financijska pismenost je opisana kao kombinacija financijskog znanja i vještina koje pojedinac posjeduje, a koje su važne za adekvatnu alokaciju resursa u cilju postizanja financijske stabilnosti. Postoji nekoliko zadataka financijskog znanja:

- omogućiti pojedincu pristup podacima koji će mu olakšati ujednačavanje prihoda i rashoda;
- osigurati mu razumijevanje praćenja potrošnje i ostalih aktivnosti;
- naglasiti važnost neprekidnog informiranja;
- ukazivati na mjesta na kojima je dostupna financijska pomoć (Barbić i Lučić, 2018).

Da je financijska pismenost važna kako bi kvaliteta života bila što bolja pokazuje i definicija Lusardi i Mithcell (2013) prema kojima je financijska pismenost sposobnost ljudi za korištenje ekonomskih informacija i donošenja odluka na području financijskog planiranja, stvaranja bogatstva, mirovina i duga.

Nadalje, za Chen i Volpe (2002) financijska pismenost je vještina upravljanja osobnim financijama, dok za Vehovec (2011) ona predstavlja financijske odluke koje se donose na osobnoj, obiteljskoj, ali i poslovnoj razini. Uključuje odlučivanje o novcu, zaduživanju, ulaganju, rizicima i financijskim instrumentima. Mason i Wilson (2000) pri donošenju financijskih odluka naglasak stvaraju na svjesnost pojedinca o financijskim posljedicama koje mogu nastupiti.

Prema Huston (2010), financijska pismenost predstavlja izvor za upravljanje potrebom za financijskim obrazovanjem te ona pomaže pri razumijevanju njene važnosti prilikom susretanja s različitim financijskim izborima. Financijska pismenost je kontinuirana i relativna te ne postoji pojedinac koji je savršeno financijski pismen. Ona zahtijeva konstantno i kontinuirano učenje novih financijskih znanja i usavršavanje financijskih vještina (Barbić i Lučić, 2018).

2.2. Elementi financijske pismenosti

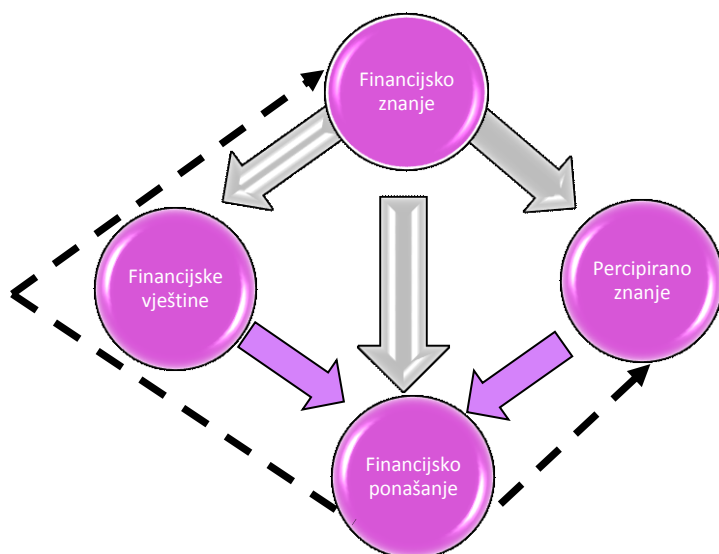
Elemente financijske pismenosti različiti autori dijele i nazivaju na različite načine. Neke od podjela prikazane su u nastavku.

Prema Barbić i Lučić (2018) financijska pismenost sastoji od dvije komponente – financijskog znanja i financijskih vještina. Financijsko znanje odnosi se na usvajanje i teorijskog i praktičnog znanja tj. poznavanja financijskih koncepata. Ukoliko pojedinac posjeduje određeno financijsko znanje, on može donositi razborite odluke čime pridonosi uspostavljanju efikasnog

financijskog tržišta. Na primjer, osoba koja je upoznata s principom kamatnih stopa i ponudom na financijskom tržištu bit će spretnija prilikom donošenja odluka o zaduživanju te je manja vjerojatnost da će upasti u zamku financijskih prijevara. S druge strane, osobama koje su lišene financijskog znanja prijete opasnost od financijske nesigurnosti i siromaštva. Financijske vještine predstavljaju praktični dio financijske pismenosti, a odnose se na primjenu financijskog znanja te na samopouzdanost prilikom poduzimanja određenih koraka. U sklopu financijskih vještina velik naglasak je na numeričkoj pismenosti pojedinca te se smatra da postoji razlika u utjecaju različitih razina numeričke pismenosti na financijsku pismenost. Također, postoji povezanost između numeričkog znanja i blagostanja pojedinca, pa su tako određena istraživanja pokazala kako pojedinci koji imaju bolje numeričke vještine češće uživaju financijsko blagostanje od onih sa slabijim numeričkim sposobnostima.

PACFL također ističe nekoliko komponenti financijske pismenosti. Dijele se na: financijsko znanje, financijske vještine, percipirano znanje i financijsko ponašanje (Hung et al., 2009).

Slika 1: Veza između komponenti financijske pismenosti

Izvor: izrada autorice prema Hung, A. A., Parker, A. M. i Yoong, J. (2009). Defining and measuring financial literacy. SSRN Electronic Journal

Sve navedene komponente su u međusobnom odnosu tj. postoji logička veza između njih. Financijsko znanje utječe na financijske vještine i na percipirano znanje, dok je financijsko ponašanje ovisno o sve 3 varijable - o financijskom znanju, financijskim vještinama i percipiranom znanju. U konačnici, ono što steknemo na temelju financijskog ponašanja,

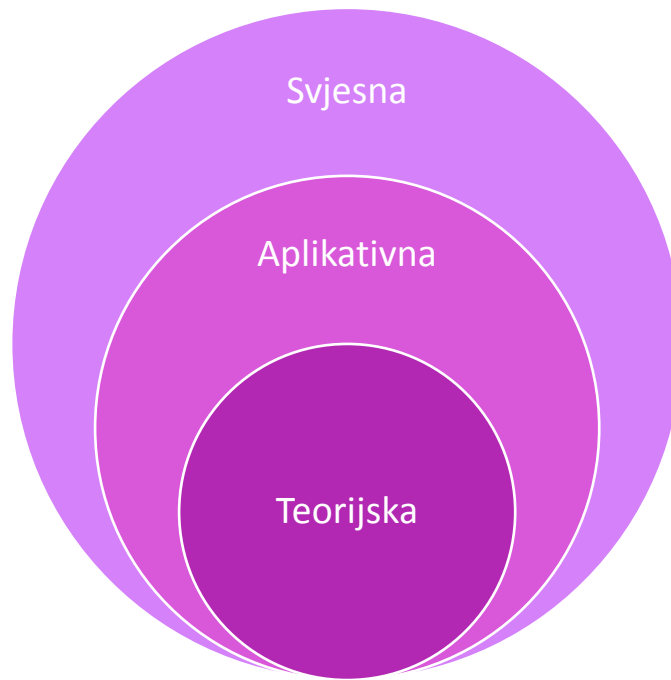
povratno vezom vraća se stvarnom i percipiranom znanju. Međutim, na ove komponente utječu i brojni drugi čimbenici tako da veza između njih nije u potpunosti savršena (Hung et al., 2009).

Prema Hoyt (2019) pet je glavnih komponenti financijske pismenosti:

1. *Osnove budžetiranja*
2. *Razumijevanje koncepta kamatnih stopa*
3. *Štednja kao prioritet*
4. *Zamke prilikom podizanja kredita i vraćanja duga*
5. *Sigurnost i krađa identiteta*

Oanea i Dornean (2012) financijsku pismenost dijele na 3 kategorije: teorijsku, aplikativnu i kategoriju "svijesti o financijskoj pismenosti". Teorijska kategorija predstavlja sve one definicije u kojima je istaknuto samo znanje i razumijevanje financijskih koncepata. Nakon nje, slijedi aplikativna kategorija koja je složenija od teorijske jer uključuje i financijske vještine i sposobnosti. Tu se ističe Moore (2003) koji navodi kako je osoba financijski pismena tek kada je spremna iskoristiti i kada može dokazati stečeno znanje na ispravan način. Pojedinaac mora imati određena znanja, ali istovremeno mora posjedovati vještine razumijevanja metalne aritmetike i matematičkih podataka. Najsloženija od ove 3 kategorije je kategorija "svijesti o financijskoj pismenosti". Ova razina pretpostavlja sposobnost pojedinca da bude svjestan, da promišlja i donosi ispravnu financijsku odluku te da prepozna posljedice loše financijske odluke (Oanea i Dornean, 2012). Ova podjela prikazana je na Slici 2 te je vidljivo kako se kategorije nadovezuju jedna na drugu. Najjednostavnija je teorijska kategorija i ona predstavlja osnovno financijsko znanje temeljnih ekonomskih pojmova. Slijedi ju aplikativna koja ujedno obuhvaća i teorijsku, a podrazumijeva da pojedinac zna financijski planirati i koristiti stečeno znanje. Najkompleksnija je kategorija svjesnosti jer ona osim financijskog znanja i vještina, sadrži i svjesnost o mogućim financijskim posljedicama.

Slika 2: Kategorije definicije financijske pismenosti

Izvor: izrada autorice prema Oanea i Dornean (2012) Defining and Measuring Financial Literacy: New Evidence from Romanin' Students of the Master in Finance. Scientific Annals of Economics and Business.

Remund (2010) je definirao financijsku pismenost kroz pet kategorija:

1. *Poznavanje financijskih koncepata*
2. *Sposobnost komuniciranja o financijskim konceptima*
3. *Vještina upravljanja osobnim financijama*
4. *Vještina donošenja ispravnih financijskih odluka*
5. *Sigurnost u planiranju budućih financijskih potreba*

Prema Houston (2010), koncept financijske pismenosti je dvodimenzionalni - sastoji se od dimenzije znanja i dimenzije primjene stečenog znanja u praksi. Da postoji više dimenzija financijske pismenosti tvrdi Cvrle (2014), a ističe važnost znanja pojedinca o financijskim proizvodima, vještina i sposobnosti za postizanje dugoročno financijskog blagostanja.

2.3. Značaj financijske pismenosti

Sve veća dostupnost novih proizvoda i usluga otvorila je "malim" pojedincima vrata financijskih tržišta diljem svijeta. Time je, osim ulaganja na jednoj strani, narastao i broj kredita

na drugoj strani, a s vremenom se nudio i sve veći broj alternativnih kanala putem kojih su se pojedinci mogli zadužiti (Lusardi i Mitchell, 2013). Osim što su postala sve pristupačnija, financijska tržišta su sve složenija te se nudi sve više novih investicijskih proizvoda, a mogućnost za ulaganje proširila se izvan nacionalnih granica (Lusardi i Mitchell, 2009). Međutim, brzo širenje takvih financijskih proizvoda iziskuje i određenu razinu znanja kako bi se oni upotrijebili na najpovoljniji način. Znanje podrazumijeva da ljudi mogu ispravno procesuirati ekonomske informacije i na temelju njih donositi utemeljene odluke o financijskom planiranju, mirovini, zaduživanju i stvaranju bogatstva (Lusardi i Mitchell, 2013).

Financijska pismenost važna je kako za pojedince tako i za financijski sustav i gospodarstvo u cjelini. Ona ima veliki udio u načinu na koji ljude štede, ulažu, upravljaju financijama i donose odluke, utječući time na povećanje bogatstva i prihoda te poboljšanje načina života (Widdowson i Hailwood, 2007). IPPR je proveo istraživanje u SAD-u koje je pokazalo kako su ona djeca, koja su pohađala predavanja iz osobnih financija, kada napune 40 godina trideset tisuća američkih dolara bogatija uspoređujući ih s njihovim vršnjacima koji nisu pohađali takav tip nastave (Lučić, Barbić i Erceg, 2020). Također, istraživanje TIIA - CREF pokazalo je da osobe koje su manje financijski pismene akumulirane manje bogatstva, plaćaju veće naknade, zadužuju se više i manje će ulagati (Fabris i Luburić, 2016). Financijska pismenost postala je dio svakodnevice za svaku prosječnu obitelj koja nastoji donijeti odluke kako uravnotežiti svoj proračun, izgraditi vlastiti dom, obrazovati i odgojiti djecu te osigurati prihode kada se roditelji umirove (OECD, 2006).

Ispravnim odlukama o ulaganju, uzimajući u obzir rizik i prinos, određuje se način na koji se resursi raspoređuju u gospodarstvu. Dugoročno, financijska pismenost može doprinijeti potencijalom rastu stopa gospodarstva (Widdowson i Hailwood, 2007). S druge strane, loša razina financijske pismenosti može stvoriti velike troškove pojedincu, ali i ukupnom gospodarstvu (Barbić i Lučić, 2018).

Važnost financijske pismenosti ogleda se i u činjenici da je ona pozitivno povezana sa sudjelovanjem na financijskim tržištima, a negativno s neprovjerenim i nezakonitim zaduživanjem (Klapper, Lusardi i Panos, 2012).

Sve navedeno još je teže primijeniti u gospodarstvima u razvoju čiji brzi razvitak omogućava velikom broju neiskusnih potrošača pristup raznim proizvodima. Upravo bi u takvim

gospodarstvima financijski obrazovani potrošači mogli pridonijeti gospodarskoj stabilizaciji i rastu te smanjenju siromaštva (OECD, 2006).

Nedostatak financijske pismenosti sveopći je problem, ali također zabrinjava činjenica da pojedinci vjeruju da su financijski pismeniji daleko više nego što stvarno jesu. To dokazuju i podaci OECD (2006), prema kojima je sve veća upotreba kreditnih kartica u zemljama OECD-a prouzrokovala povećanje osobnih bankrota. Primjer koji navode su američka domaćinstva od kojih je u 2003. godini svako deseto podnijelo zahtjev za bankrot, dok se broj bankrota u Austriji povećao za 11%. Također, prikazana je i velika izoliranost pojedinih ljudi od kojih neki nemaju ni bankovni račun koji prednjači kao osnovni proizvod koji pojedinac može imati.

Problem nedovoljne financijske pismenosti dolazi na vidjelo i u vrijeme recesije i usporenog rasta kada prihodi postaju sve manji, a proizvodi sve skuplji te dolazi do nestašice. Financijske odluke utemeljene na nedovoljno znanja u takvim bi situacijama mogle biti pogubne za dugoročnu dobrobit pojedinca, ali i financijsku stabilnost zemlje (Fabris i Luburić, 2016).

Svi ovi problemi i izazovi upućuju kako financijska pismenost nije tek bezazlena i dobrovoljna stvar, nego nešto što je već trebalo biti ukorijenjeno u živote pojedinaca.

Prema OECD (2005), financijsko obrazovanje ima ključnu ulogu više područja:

- financiranje kućanstva;
- financiranje visokog obrazovanja;
- financiranje mirovinskog osiguranja;
- pametnije ulaganje i štednja;
- zaštita od prevara.

Nadalje, Barbić i Lučić (2018) navode sljedeće razloge zbog kojih je važno razviti financijsku pismenost građana:

- kako bi se pojedinca usmjerilo i integriralo na formalno financijsko tržište;
- kako bi financijska tržišta bila široko dostupna;
- kako bi i oni s nižim prihodima jednako mogli pristupati financijskih proizvodima i uslugama;
- kako bi financijski sustav dugoročno opstao.

2.3.1. Važnost financijske pismenosti za pojedinca

Svaka nova godina za pojedinca predstavlja još jedno razdoblje u kojem treba donijeti mnoštvo financijskih odluka. One se odnose na temeljna pitanja kako zaraditi, potrošiti i štedjeti novac, ali i složenija u smislu kako i kamo ulagati te kako upravljati financijskim rizicima. Ono što je zajedničko prilikom donošenja bilo koje od ovih odluka je da iziskuju određenu razinu financijske pismenosti. Odluke koje pojedinci donose uvelike određuju financijsku sigurnost pojedinca i njegov životni standard. To bi značilo da će osoba koja dobro barata financijskim pojmovima i ima određene financijske vještine, biti u boljem položaju, pametnije ulagati i trošiti. S druge strane, slabije financijsko znanje rezultirat će lošijim odlukama, a posljedično i nižom razinom bogatstva (Widdowson i Hailwood, 2007). Samim time, nedovoljno financijsko znanje i vještine mogu pojedince i kućanstva dovesti do neželjenih i teških financijskih situacija. Posljednjih godina, sve se više ljudi nalazi u situaciji u kojoj ne mogu otplatiti svoj dug te imaju preveliko financijsko opterećenje. Tome svjedoče brojna istraživanja koja ukazuju da je visoka razina financijske nepismenosti povezana s visokom razinom zaduženosti. Nadalje, niska razina financijske pismenosti među korisnicima kredita povezana je s visokim troškovima kredita (Bahovec, Barbić i Palić, 2015).

Financijska pismenost poboljšava shvaćanje pojedinca o odgovornosti koju nose financijske odluke prilikom ulaganja, štednje i preuzimanja rizika (Vehovec, 2011). Osim odluka koje donose na svakodnevnoj razini, od pojedinaca se također zahtjeva da promišljaju dugoročno tako da sami osiguraju svoju financijsku dobrobit nakon umirovljenja. Današnji radnici sami odlučuju na koji način će raspodijeliti svoje mirovinsko bogatstvo (Lusardi i Mitchell, 2009). Takvim odlukama potrebno je posvetiti podosta pažnje, s obzirom da se vijek trajanja života povećava, pa je pojedincima važno u kakvom okruženju će provoditi dane za vrijeme mirovine.

Prosvijetljena društva danas stvaraju socijalnu homogenost koja je sastavni dio ekonomskog napretka. Međutim, homogenost mogu narušiti razne nejednakosti koje postoje među narodima. Kako do tog ne bi došlo, svi bi trebali sudjelovati u stvaranju i distribuciji bogatstva. Povezano s time, financijsko obrazovanje i mogućnost dobrog zaposlenja predstavljaju jedne od najvažnijih činitelja u izgradnji imovine pojedinca. To se može usporediti sa zdravstvenim odgojem u osnovnim i srednjim školama u sklopu kojeg se kod djece nastoje razviti ispravne higijenske i prehrambene navike. Financijskim obrazovanjem pojedinac može dobiti znanje i razviti vještine koje će mu biti od velike pomoći prilikom sudjelovanja na financijskom tržištu (OECD, 2005).

2.3.2. Važnost financijske pismenosti za učinkovitost sustava

Svjetska istraživanja pokazala su kako je nedostatak financijske pismenost građana bio jedan od pokretača financijske krize (Golemac i Lončar 2015). Prema Widdowson i Hailwood (2007), financijska pismenost putem informirane i financijski pismene javnosti može značajno utjecati na učinkovitost i pravilnost financijskog sustava. To se može očitovati na nekoliko načina:

- financijska pismenost omogućava bolje odluke na razini kućanstva čime se sprječavaju kreditni rizici banaka i drugih pružatelja kredita;
- bolja financijska pismenost može istančati odabir potrošača što potiče financijske institucije da pružaju inovativnije odgovore na potražnju potrošača i dinamiziraju sustav;
- financijski pismenije društvo vršit će bolje kontrole nad pružateljima financijskih usluga, a poboljšat će se i upravljanje rizicima;
- dobre odluke prilikom ulaganja rezultirat će boljom alokacijom resursa te dovesti do većih stopa rasta i stabilnosti gospodarstva.

2.3.3. Važnost financijske pismenosti za šire gospodarstvo

Financijsko obrazovanje zemlje važno je za gospodarsku situaciju na individualnoj, makro i multinacionalnoj razini. Adekvatno financijsko obrazovanje utječe na: smanjenje rizika financijske isključenosti, donošenje ispravnijih odluka i povećanje likvidnosti na financijskim tržištima (Zait i Berteau, 2014).

Ekonomski razlozi poput demografskih promjena, promjena u javnim politikama i promjena na financijskom tržištu najveći su pokretači potrebe za širenjem financijske pismenosti. Potrošači koji posjeduju određenu razinu financijskog obrazovanja pomažu u osiguranju stabilnosti financijskog sektora te doprinose realnom gospodarskom rastu i smanjenju siromaštva (Vehovec, 2011).

Također, putem financijski obrazovanih građana, sinergija između financijskog i realnog sektora raste i postaje učinkovitija ostvarujući time pozitivan učinak na ekonomski rast i razvoj (Vehovec, 2011). Pojedinci svojim ulaganjima pružaju dodatnu likvidnost na tržištima kapitala čime se podupire rast i otvaranje novih radnih mjesta (EBF, 2009).

Barbić i Lučić (2018) navode da financijsko neznanje i slabe vještine mogu dovesti do velikih troškova za pojedinca, ali i gospodarstvo u cjelini. Posljedice neadekvatne alokacije bogatstva

i niske razine financijske pismenosti vidljive su u povećanju javnih izdataka u okviru socijalnih i zdravstvenih davanja, što na kraju utječe na smanjenje učinkovitosti radne snage. Važnost financijske pismenosti u održavanju financijske stabilnosti ekonomije posebno se istaknula prilikom svjetske financijske krize.

Niska razina financijske pismenosti i pripadnost niskom dohodovnom razredu dovode do financijske isključenosti. Posljedice toga mogu se promatrati na individualnoj razini u obliku prezaduženosti i nedostataka u osobnom ekonomskom razvoju, ali i na razini ekonomije u obliku povećanog opterećenja sustava socijalnog osiguranja, nepovoljne tržišne strukture i suboptimalnog rasta (Barbić i Lučić, 2018).

Kao što je već navedeno, dugoročno gledano, alokacija resursa u gospodarstvu utječe na potencijalni rast. Investitor koji posjeduje veću razinu financijske pismenosti, donosit će razboritije odluke, pametnije će ulagati i usmjeriti svoju pažnju na rizike koji su prisutni te nastojati maksimizirati stopu povrata na ulaganja. Može se očekivati utoliko veći rast, što je veća riziku prilagođena stopa povrata na resurse (Widdowson i Hailwood, 2007).

2.3.4. Nacionalne strategije financijske pismenosti i uvođenje financijske pismenosti u obrazovni sustav

Temeljem svih činjenica koje ukazuju na važnost financijske pismenosti, OECD je 2005. godine preporučio uvođenje financijskog obrazovanja te naveo da bi se financijska pismenost trebala početi poučavati u što ranijoj dobi. Svim zemljama, i razvijenima i onima u razvoju, uputio je smjernice o financijskom obrazovanju i svijesti, a također je objavio veliko međunarodno istraživanje o financijskoj pismenosti pod nazivom "Poboljšanje financijske pismenosti". Smjernice koje je dao služe kao putokaz zemljama za provođenje programa financijskog obrazovanja (OECD, 2012).

Mnoge zemlje izradile su svoje nacionalne strategije za provođenje financijske pismenosti. Prema podacima OECD-a iz 2015. godine, 11 zemalja (Australija, Češka, Japan, Malezija, Nizozemska, Novi Zeland, Singapur, Slovačka, Španjolska, Velika Britanija i SAD) je do 2015. godine ponovilo ili implementiralo drugu nacionalnu strategiju, 23 zemlje (Armenija, Belgija, Brazil, Kanada, Hrvatska, Danska, Estonija, Gana, Hong Kong, Indija, Indonezija, Irska, Izrael, Koreja, Latvija, Maroko, Nigerija, Portugal, Rusija, Slovenija, Južna Afrika, Švedska, Turska) su implementirale prvu strategiju, u 24 zemlje (Argentina, Čile, Narodna Republika Kina, Kolumbija, Kostarika, Salvador, Francuska, Gvatemala, Kenija, Kirgistan, Libanon, Malavi,

Meksiko, Pakistan, Paragvaj, Peru, Poljska, Saudijska Arabija, Srbija, Tanzanija, Tajland, Uganda, Urugvaj, Zambija) radi se na aktivnom kreiranju nacionalne strategije, a u 6 zemalja (Austrija, Sjeverna Makedonija, Filipini, Rumunjska, Ukrajina, Zimbabve) je nacionalna strategija u planu. (OECD, 2015)

Sukladno preporukama OECD-a, velik broj zemalja je prepoznao važnost financijske pismenosti i ona je uključena u školske programe (OECD, 2012). Zemlje koje su uvele obvezno financijsko obrazovanje u školski kurikulum su: Češka, Danska, Malezija, Peru, Španjolska, Ujedinjeno Kraljevstvo i SAD (određene države). U Brazilu su provedeni pilot projekti uvođenja financijske pismenosti u osnovnim i srednjim školama, u Belgiji također, ali samo u srednjim školama, a u Estoniji, Latviji, Novom Zelandu i Južnoj Africi se ona predaje međupredmetno. U Francuskoj su elementi financijske pismenosti uključeni u kurikulum srednjih škola, a Hong Kong, Irska i Nizozemska su neke aspekte financijske pismenosti uključili u osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje (OECD, 2015).

Republika Hrvatska se, kao što već prije navedeno, također nalazi među zemljama koje su kreirale nacionalne strategije financijske pismenosti. Kritike Svjetske banke bile su okidač za Ministarstvo financija te je ono izradilo *Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020. godine* koji je na sjednici Vlade u siječnju 2015. godine prihvaćen (Balen, 2017). On se odnosio na temeljne pojmove financijske pismenosti kao što su financijski proizvodi i usluge, financijska sposobnost, obrazovanje i učenje. (Narodne novine, 2021) Te iste godine izrađen je *Akcijski plan za unaprjeđenje financijske pismenosti potrošača za 2015. godinu*, a Ministarstvo financija kreiralo je Operativnu radnu grupu koja je bila zadužena za praćenje provedbe definiranih aktivnosti i mjera (Balen, 2017).

Prvi Nacionalni strateški okvir temeljio se na suradnji javnog i privatnog sektora te postoji niz aktivnosti koje su proveli članovi Operativne radne grupe:

- Ministarstvo financija - tijekom 2017. provelo je Twinning light projekt pod nazivom "Razvoj programa financijske pismenosti s ciljem podizanja razine financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj";
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja - u kurikulum međupredmetne teme "Poduzetništvo" uključena je ekonomska i financijska pismenost;
- Agencija za odgoj i obrazovanje - vrši usavršavanja učitelja, nastavnika i stručnih suradnika;

- Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja - izradilo prvi hrvatski središnji portal za potrošače;
- Hrvatska narodna banka - organizirala učeničku debatu u sklopu Svjetskog i Europskog tjedna novca;
- Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga - upozorila na rizik online kupnje putem edukativne kampanje u Jutarnjem listu i pokrenula novu edukativnu stranicu "Novac za sutra";
- Ekonomski fakultet u Zagrebu - izv. prof. dr. sc. Dajana Barbić i doc. dr. sc. Andrea Lučić objavile su knjigu "Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu";
- Hrvatska gospodarska komora - organizacija projekta "Više znamo, bolje razumijemo" za financijsko obrazovanje učenika srednjih škola;
- Hrvatski ured za osiguranje - izradio edukativnu igru "Manje rizika - više zabave";
- Hrvatska udruga banaka - organizirala kviz pod nazivom "Europski kviz o novcu";
- Hrvatska udruga poslodavaca - organizirala za srednjoškolce natječaj "Poduzetnici budućnosti";
- Udruga društava za upravljanje mirovinskim fondovima i mirovinskih osiguravajućih društava - organizirala edukativni projekt Mala akademija financija "MAFIN" u suradnji s EFZG-om, Ministarstvom znanosti i obrazovanja, Agencijom za odgoj i obrazovanje i Večernjim listom;
- Zagrebačka burza d.d. - proveli program "Osnove tržišta kapitala";
- Savez samostalnih sindikata Hrvatske - objavio edukativni sadržaj za mlade koji se prvi put zapošljavaju;
- Štedopis - izdao udžbenik o osobnim financijama za srednje škole "Moj novac, moja budućnost" čije su autorice prof. dr. sc. Marijana Ivanov, izv. prof. dr. sc. Dajana Barbić i doc. dr. sc. Andrea Lučić;
- Hrvatski institut za financijsku edukaciju - izradio edukativni portal (Narodne novine, 2021).

Promocija financijske pismenosti na nacionalnoj razini nastaviti će se i dalje, budući da je u lipnju ove godine usvojen novi *Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026. godine* (Narodne novine, 2021).

Međutim, sam proces uvođenja i usustavljenja financijske pismenosti nije jednostavan, već se javljaju razne prepreke poput nedostatka političke volje, resursa, prepuni nastavni programi te nedostatak stručnost vodstva (OECD, 2012).

3. FINANCIJSKA PISMENOST DJECE I MLADIH U REPUBLICI HRVATSKOJ

3.1. Važnost i uloga financijske pismenosti djece i mladih

Povećani razvoj djece kao potrošača pridonio je povećanju interesa za financijsko obrazovanje djece i mladih. Brojna provedena istraživanja pokazala su kako je financijska pismenost djece i mladih na zabrinjavajućoj razini te su loše financijske odluke i problemi preslika nedovoljnog financijskog znanja i vještina. Trivijalno je da će djeca, ukoliko imaju priliku, odlučiti potrošiti novac umjesto uštedjeti ga. Kako bi se to promijenilo i kako bi usvojili naviku štednje i racionalne potrošnje, potrebno im je pružiti adekvatno financijsko obrazovanje (Lučić, Barbić i Erceg, 2020).

Jedan od postojećih problema je da se trenutno financijsko obrazovanje većinski odnosi na učenike srednjih škola što je dosta kasno, s obzirom da srednjoškolci već sami imaju kreirane stavove i navike. Stoga, financijsko obrazovanje trebalo bi provoditi već u osnovnoj školi bez obzira što je pred djecom još puno vremena prije negoli počnu donositi samostalne financijske odluke (Lučić, Barbić i Erceg, 2020). Lekcije koje djeca nauče u ranoj fazi zapravo predstavljaju cjeloživotne lekcije (Fabris i Luburić, 2016). Financijsko podučavanje djece trebalo bi se odvijati putem sistema formalnog obrazovanja usustavljenog u školskom kurikulumu, s obzirom da to prednjači kao jedan od najuspješnijih načina za podizanje razine financijske pismenosti u cijelom sustavu. Na taj način sva djeca mogu dobiti jednake informacije i jednaku priliku za razvijanje svojih vještina, dok s druge strane, pojedinci mogu ostati zakinuti ukoliko je sve prepušteno volji i znanju roditelja (Lučić, Barbić i Erceg, 2020). Roditelji često ne žele djecu "opterećivati" financijskim temama jer smatraju da je to za djecu previše kompleksno područje, pa ih isključuju iz svih razgovora o novcu i financijama unutar obitelji. Djeca samim time ostaju lišena podosta vrijednih informacija i izrastaju u neinformirane ljude koji donose neracionalne odluke (Barbić i Lučić, 2018).

Prema Tezel (2015) proces pretvaranja djece u mlade odrasle osobe predstavlja prelazak iz financijske ovisnosti u financijsku neovisnost te sa sobom nosi velike odgovornosti, a sve važnije postaje umijeće upravljanja osobnim financijama. Financijska razboritost mladima pruža stabilnu budućnost kreiranu bez nepotrebnih zaduživanja i trošenja. Financijska pismenost pomaže im izgraditi samopouzdanje i vještine kako bi među financijskim prilikama znali prepoznati rizike, sudjelovali na financijskom tržištu i održavali ravnotežu između

novčanih priljeva i odljeva. Dobrim odlukama temeljenim na financijskom znanju mogu ispravno štedjeti, planirati i upravljati novcem razlikujući pri tom želje od potreba te im se otvaraju vrata za nove poslovne mogućnosti. Mladi se ne smiju izuzeti s financijskog tržišta, već oni trebaju imati pristup svim financijskim proizvodima. Međutim, treba im se pružiti i odgovarajuće obrazovanje kako bi znali koristiti proizvode i zaštititi se od rizika.

Financijsko obrazovanje pomaže mladim ljudima da:

- odrede kratkoročne i dugoročne financijske ciljeve;
- izrade proračun i pomoću njega uštede;
- imaju povjerenja u financijske proizvode i usluge;
- ovladavaju rizicima (Tezel, 2015).

Sve veća kompleksnost vremena u kojem živimo zahtijeva od djece da u što ranijoj dobi započnu pridonositi tržištu, dok istovremeno djeca kao potrošači postaju sve zanimljivija meta marketinških stručnjaka. Prema istraživanju provedenom u SAD-u, djeca u dobi od 4 do 12 godina u prosjeku potroše 250 dolara na godinu što na 34 milijuna djece u SAD-u predstavlja ukupan iznos od 8,5 milijardi dolara te ih čini vrlo atraktivnim potrošačima. Upravo zato, javlja se potreba za financijskom socijalizacijom djece i mladih. Financijska socijalizacija djece i mladih odnosi se na proces stjecanja znanja, vještina i stavova koji će ih činiti ravnopravnim sudionicima na tržištu. Proces financijske socijalizacije događa se pod utjecajem različitih skupina - roditelja, medija, vršnjaka, škole i ostalih čimbenika (Lučić, Barbić i Erceg, 2020).

3.1.1. Utjecaj obitelji na financijsku socijalizaciju djece i mladih

Obitelj se smatra najzaslužnijom za razvitak djeteta u moralnom, intelektualnom i psihičkom smislu. S obzirom da djeca najviše vremena provode sa svojim roditeljima te ne mogu u potpunosti samostalno donositi odluke, roditelji postaju glavni akteri financijske socijalizacije djece. Razina financijske pismenosti roditelja predstavlja temelj za razvitak financijskog znanja i stavova kod djece. Djeca su sklona već u ranoj fazi svog djetinjstva učiti od roditelja jer oni predstavljaju najbolji model za učenje, usvajajući tako navike kupnje, rukovanja novcem i štednje (Lučić, Barbić i Erceg, 2020). Oni često usvajaju i imitiraju ponašanje svojih roditelja. Tako će ona djeca koja vide su da članovi njihove obitelji financijski odgovorni i uredni i sama postati financijski zdrave i odgovorne odrasle osobe. Međutim, ona djeca koja u svojim obiteljima nisu mogla naći dobar primjer, što zbog čestog zaduživanja, što zbog neracionalnog trošenja, neće kao odrasle osobe znati kreirati ispravan financijski plan (Barbić i Lučić, 2018).

S obzirom da se obitelji razlikuju i na socijalnoj i na financijskoj razini, postoje 2 pristupa koje roditelji koriste prilikom socijalizacije djece kao potrošača. Prvi pristup smatra kako djeca ne bi trebala sudjelovati u razgovorima o financijama i potrošnji te da bi se djecu trebalo izuzeti iz bilo kakvih odluka koje u sebi nose financijsku odgovornost. Prema drugom pristupu, djeca bi trebala naučiti što više mogu o financijama kako bi imali dobru podlogu za donošenje vlastiti financijskih odluka u budućnosti. Ključ svega je u dobroj komunikaciji između roditelja i djece jer ona određuje način na koji će i u kojoj mjeri dijete razviti znanje, vještine i ponašanja (Lučić, Barbić i Erceg, 2020).

3.1.2. Utjecaj društva na financijsku socijalizaciju djece i mladih

Vršnjaci se također ističu kao jedan od čimbenika koji ima velik utjecaj na financijsku socijalizaciju djece u djetinjstvu, ali i adolescenciji. Ljudi najbolje uče od onih koje smatraju sebi sličnima, pri čemu veliku ulogu imaju vršnjački edukatori koji se smatraju uzorima jer nailaze na slične prepreke te su njihove reakcije, ponašanja i stavovi primjer drugima (Putri i Wijaya, 2020). Istraživanja o utjecaju vršnjaka značajno je manje u usporedbi onih s obitelji, ali je dokazano da utjecaj vršnjaka raste kako pada utjecaj obitelji te on najviše dolazi do izražaja kod one djece i adolescenata koji kroz odrastanje nisu imali dobru komunikaciju s roditeljima ili su živjeli u nestabilnim obiteljima. Utjecaj vršnjaka najviše je vidljiv prilikom kreiranja stavova o raznim proizvodima, brandovima i općenito materijalnim proizvodima (Lučić, Barbić i Erceg, 2020).

Učitelji su u svakodnevnom kontaktu s učenicima te prenose vlastito znanje na učenike, a istraživanja su pokazala kako čak i osnovna razina financijske pismenosti učitelja može rezultirati pozitivnim znanjem i razvojem kompetencija kod učenika. Međutim, rezultati financijske pismenosti učenika značajno su varirali s obzirom na financijsku pismenost i kompetencije učitelja koji je održavao nastavu (Lučić, Barbić i Erceg, 2020).

Mediji se sve više ističu kao čimbenik u financijskoj socijalizaciji. Danas se putem medija može pristupiti različitim portalima za učenje, a mnogi od njih pružaju i simulacije situacija u kojima je potrebno financijski razmišljati i donositi odluke. Takvim simulacijama djecu i mlade nastoji se pripremiti za stvarne situacije. Samim time, digitalni mediji nameću se kao jedan od popularnijih načina za financijsku naobrazbu djece i mladih (Putri i Wijaya, 2020).

3.2. Financijska pismenost djece i mladih u Republici Hrvatskoj

Djeca i mladi već u ranoj dobi imaju pristup novcu i financijskim proizvodima, ali u obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj financijsko obrazovanje nije uključeno u obveznom obliku. To posljedično rezultira donošenjem loših financijskih odluka, lošom procjenom rizika, zaduženosti i potencijalnim gubitkom posla. Tu činjenicu potvrđuju i rezultati PISA 2012 prema kojima su hrvatski petnaestogodišnjaci pokazali nižu razinu financijske pismenosti od prosjeka zemalja koje su sudjelovale u istraživanju (Balen, 2017) te da nisu spremni donijeti adekvatnu financijsku odluku i financijski planirati (Štedopis, 2020).

U PISA istraživanju provedenom 2012. godine sudjelovalo je 6853 učenika od kojih je 1145 sudjelovalo u ispitivanju financijske pismenosti. PISA se prvenstveno orijentira na spremnost mladih za život nakon školovanja, ali i na primjenu financijskih znanja i vještina. Identificirana su četiri sadržajna područja za ispitivanje: novac i transakcije, planiranje i upravljanje financijama, rizik i nagrade te financijsko okruženje (PISA 2012).

Na ukupnoj ljestvici Hrvatska je zauzela 14. mjesto, a hrvatski prosječni rezultat iznosi 480 bodova. Shodno tome, Hrvatska je svrstana u skupinu zemalja s rezultatom značajno nižim od prosjeka OECD-a. Vidljivo je kako Slovenija postiže nešto bolji rezultat od Hrvatske, dok je Italija postigla značajno lošiji rezultat od Hrvatske. Promatrajući razlike u postignućima po spolu, utvrđeno je kako ne postoji razlika između učenika i učenica. Prema školskom programu, učenici gimnazijskih programa postižu najbolje rezultate. Ne postoje značajne razlike u rezultatima učenika strukovnih četverogodišnjih i umjetničkih programa, ali se značajno razlikuju učenici četverogodišnjih programa od industrijskih i obrtničkih, dok se umjetnički programi značajno razlikuju samo od obrtničkih (PISA 2012).

Slika 3: Prosječni rezultat financijske pismenosti

	Prosjek	S.E.	RANGOVI	
			Najviši	Najniži
Šangaj – Kina	603	(3,2)	1	1
Belgija	541	(3,5)	2	2
Estonija	529	(3,0)	3	4
Australija	526	(2,1)	3	5
Novi Zeland	520	(3,7)	4	6
Češka	513	(3,2)	5	7
Poljska	510	(3,7)	6	7
Latvija	501	(3,3)	8	9
SAD	492	(4,9)	8	12
Ruska Federacija	486	(3,7)	9	14
Francuska	486	(3,4)	9	14
Slovenija	485	(3,3)	9	14
Španjolska	484	(3,2)	10	15
Hrvatska	480	(3,8)	11	16
Izrael	476	(6,1)	11	17
Slovačka	470	(4,9)	15	17
Italija	466	(2,1)	16	17
Kolumbija	379	(4,7)	18	18

	Statistički značajno iznad prosjeka OECD-a
	Nije statistički značajno različito od prosjeka OECD-a
	Statistički značajno ispod prosjeka OECD-a

Izvor: PISA 2012

Općenito, u Republici Hrvatskoj do 2015. nije provedeno ni jedno istraživanje financijske pismenosti starijih od 18 godina na nacionalnoj razini (Vehovec, Rajh i Škreblin Kirbiš, (2015). Dosad su provedena 2 istraživanja financijske pismenosti. U 2019. godini provedeno je zadnje istraživanje. Rezultati su nešto bolji nego u 2015. te je prosječna ocjena financijske pismenosti iznosila 12,3 od ukupno 21 boda što predstavlja 59%, dok je u 2015. to bilo 56%. Također, iz dobivenih podataka vidljivo je kako financijska pismenost raste s dobi, tako da su stariji ispitanici ostvarili bolje rezultate od onih mlađe dobi. Ispitanici koji žive na području grada pokazali su bolje financijsko znanje od onih iz ruralnih područja te su žene ostvarile nešto lošije rezultate od muškaraca (HANFA, 2020). Hrvatsko katoličko sveučilište provelo je istraživanje "Jesu li mladi danas dovoljno financijski pismeni?" na uzorku od više od 1700 studenata sa sedam hrvatskih sveučilišta (Hrvatsko katoličko sveučilište, 2019). Prema

rezultatima istraživanja, čak 72% hrvatskih studenata se rijetko ili nikad ne informira o temama koje su povezane s financijama. Također, petina ispitanika ne zna ili ne razumije kako funkcionira koncept oročenja, njih 32% ne raspoznaje koji kredit bi bio povoljniji s obzirom na kamatnu stopu, a samo 38% je prepoznalo dopušteno prekoračenje po tekućem računu kao najnepovoljniji način kreditiranja (HNB, 2019). Istraživanje na djeci u kasnom djetinjstvu proveli su Lučić, Barbić i Erceg (2020). Preispitana je efikasnost tradicionalnog financijskog obrazovanja te intervencija u ponašanju u sklopu projekta Male akademije financija. Podaci su prikupljeni u dva navrata, dva mjeseca prije intervencije i tri mjeseca nakon intervencije. Istraživanje je provedeno na 715 učenika iz 30 osnovnih škola u Hrvatskoj. Rezultati su pokazali kako većina djece štedi i da većina njih prima džeparac. Najvažniji ulogu u financijskoj socijalizaciji djece imaju roditelji, a samoefikasnost je najvažniji prediktor za štednju i odgovorno financijsko ponašanje. Za sve četiri varijable postoje statistički značajne razlike između eksperimentalnih i kontrolnih škola u različitim vremenskim okvirima, ali ne postoje statističke značajne razlike između dva tipa eksperimentalnih škola.

3.3. Programi financijskog obrazovanja u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj financijsko obrazovanje još uvijek nije usustavljeno, već se provodi putem programa i projekta različitih organizacija.

U 2010. godini Svjetska banka je objavila analizu *Hrvatska - Dijagnostički pregled zaštite potrošača i financijske pismenosti* te istaknula kako Hrvatska ne posjeduje sustavni program provedbe financijskog obrazovanja. Iznesene su kritike prema nevladinim organizacijama koje u vrlo maloj mjeri sudjeluju u promicanju financijske pismenosti te prema nepostojanju kampanje koja bi građanima pružila informacije o financijskim konceptima.

U Hrvatskoj je došlo do pokušaja usustavljenja financijskog obrazovanja i to putem „Programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za srednje škole“. On se eksperimentalno provodio u dvanaest osnovnih i srednjih škola u školskoj godini 2012./2013., ali nakon toga nije zaživio (Balen, 2017).

Međutim, u Republici Hrvatskoj provode se programi financijske pismenosti u raznim ustanovama i od strane različitih organizacija te će neki biti navedeni u nastavku.

Hrvatska udruga banaka je uoči Svjetskog i Europskog tjedna novca pokrenula projekt u kojem nagrađuje najbolje obrazovne programe osnovnih i srednjih škola u području financijske

pismenosti, a namijenjen je svim djelatnicima u obrazovnom sustavu RH koji trenutno jesu ili su bili uključeni u provođenje nastavnog ili izvannastavnog obrazovnog programa iz područja financijske pismenosti. Zaprimali su sveukupno 27 prijavi, a 1. mjesto osvojila je profesorica Zdenka Marton iz Srednje škole Novska s projektom „Financijsko opismenjavanje mladih“ (HUB, 2021).

Nadalje, povodom Svjetskog i Europskog tjedna novca, Ekonomski fakultet Zagreb je predstavio edukativni program financijske pismenosti „Budi FIN“ u kojem mladi mogu dobiti razne informacije o financijama i novcu te se upoznati sa svojim navikama u potrošnji i štednji (EFZG, 2021).

Večernji list će u suradnji s Udrugom društava za upravljanje mirovinskim fondovima u školskoj godini 2021./2022. provoditi projekt „Učim s Gospodinom Finom“ među učenicima osnovnih škola. Cilj projekta je već u ranoj dobi osvijestiti mlade o važnosti štednje i donošenja ispravnih financijskih odluka (Večernji list, 2021).

Projekt financijskog opismenjavanja na području osiguranja pod nazivom „Sigurnije sutra“ provode društva za osiguranje, Hrvatski ured za osiguranje (HUO) i Udruženje osiguravatelja Hrvatske gospodarske komore (Sigurnije sutra, 2021).

Ekonomska klinika provodi projekt „Financijska pismenost osnovnoškolaca“ u sklopu kojeg tijekom cijele školske godine putem radionica educiraju učenike o osnovnim financijskim i ekonomskim pojmovima (Ekonomska klinika, 2020).

Laboratorij zabave je 2018. godine u suradnji s Allianz osiguranjem predstavio projekt „Tko to tamo šuška – financijska pismenost za djecu i mlade“ te su organizirali radionice za djecu od predškolske dobi pa do adolescencije (Laboratorij zabave, 2018).

Hrvatska poštanska banka je 2017. godine pokrenula projekt financijske pismenosti za male i srednje poduzetnike, a program edukacije osmišljen je kao vodič koji olakšava i pospješuje poslovanje (HPB, 2017).

U suradnji Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport i Hrvatske gospodarske komore od 2017. godine se putem radionica i predavanja provodi program financijske pismenosti „Više znamo, bolje razumijemo“ (HGK, 2020).

Pučko otvoreno učilište Duga Resa je 2017. godine pokrenulo program Mala škola financija u kojem se djecu na zabavan način upoznavalo s osnovnim pojmovima iz područja financija. (Pučko otvoreno učilište Duga Resa, 2017).

Financijski klub je u suradnji sa Znanstveno edukacijskim centrom Višnjan pokrenuo prvu ljetnu školu financijske pismenosti i poduzetništva za učenike srednjih škola. Održana je 2015. godine, a sastojala se od radionica i predavanja iz područja financija, ekonomije, statistike, marketinga i poduzetništva (Znanstveno edukacijski centar Višnjan, 2015).

Veliku ulogu u učenju i uvođenju financijske pismenosti u obrazovni sustav RH imaju i brojne udruge.

Jedna od udruga koja se ističe po provođenju programa financijske pismenosti je Udruga Štedopis. Štedopis, Institut za financijsko obrazovanje Zagreb osnovan je 2015. godine od strane sveučilišnih profesora, znanstvenika i novinara, a usmjeren je na učenje mladih kako upravljati novcem te kako pokrenuti svoj posao. Osim što sami provode financijsko opismenjavanje djece i mladih, posebno se zalažu i za uvođenje sustavnog financijskog obrazovanja u osnovnim i srednjim školama. Na web stranici nudi razne programe poput Financijske pismenosti za srednje škole, e- learning Online plaćanja, e- learning Pametno sa svojim novcem i e- learning Osiguranje za početnike (Štedopis, 2020). Jedan od njihovih ciljeva je uvođenje financijske pismenosti međupredmetno i predmetno te u izvannastavne aktivnosti, a za to je kreiran prvi besplatni udžbenik osobnih financija "Moj novac, moja budućnost". U projekt se do 2019. uključilo 82 srednjih škola u Hrvatskoj te su učenici i nastavnici tih škola besplatno dobili udžbenik. Također, održano je 87 radionica za 377 nastavnika te 58 radionica za učenike. Osam srednjih škola uvelo je fakultativni predmet Financijska pismenost. Prva škola koja je uvela fakultativnu nastavu iz financijske pismenosti je Prva gimnazija u Zagrebu, a još neke od škola koje su ju potom uvele su: Hotelijersko-turistička škola Zagreb, Strukovna škola Virovitica, Srednja škola Hvar, Srednja škola Ivanec i Gimnazija Antuna Gustava Matoša u Đakovu (Štedopis, 2019).

HANFA je uključena u proces provedbe i širenja financijske pismenosti putem radionica za učenike i studente te sudjelovanjem u projektima namijenjenim za edukaciju mladih. Na svojoj web stranici objavila je razne edukativne sadržaje u obliku brošura, videa, prezentacija, tekstova i upozorenja (HANFA, 2020).

Za provedbu financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj je zaslužan i Hrvatski institut za financijsku edukaciju. To je udruga koja je osnovana 2011. godine s ciljem promicanja financijske pismenosti, poboljšanja znanja iz ekonomije i osobnih financija te cjeloživotnog učenja. Proveli su brojne uspješne projekte koji su osim financijske pismenosti usmjereni na zaštitu potrošača, utjecaj medija na odluke o potrošnji te poduzetništvo (HIFE, 2021).

Još je jedna neprofitna pravna osoba, potaknuta preporukama Svjetske banke, uključena u promociju financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj. Radi se o Hrvatskom uredu za osiguranje koji je usvojio inicijativu za pokretanje projekta "Financijska pismenost u Republici Hrvatskoj". Tijekom godina u kojima djeluje održali su razna predavanja i radionice u srednjim školama i fakultetima te ostvarili suradnju s raznim udrugama. Izdali su i edukativnu brošuru "Čemu zapravo služi osiguranje?" te edukativni video "Pet ključnih vrsta osiguranja" i video "Pomažemo Europi spavati noću" (Hrvatski ured za osiguranje, 2021).

Institut za razvoj obrazovanja pokrenuo je projekt "Financijska pismenost za nastavak obrazovanja" s ciljem povećanja financijske pismenosti srednjoškolaca, s naglaskom na one nepovoljnog socio-ekonomskog statusa i učenike strukovnih programa. U sklopu projekta je: educirano ukupno 531 učenika/ca trećih i četvrtih razreda partnerskih srednjih škola o izboru, troškovima i financiranju studijskih programa, ukupno 88 nastavnika i stručnog osoblja educirano o financijskom planiranju studija te je izrađen vodič za financijsku pismenost učenika (Institut za razvoj osiguranja, 2016).

4. ANALIZA FINANCIJSKE PISMENOSTI OSNOVNOŠKOLACA U KRAPINSKO-ZAGORSKOJ ŽUPANIJI

4.1. Metode istraživanja

Istraživanje je provedeno putem *online* anketnog upitnika tijekom lipnja 2021. godine na uzorku učenika 6. i 8. razreda u dvije osnovne škole, Osnovna škola Đurmanec i Osnovna škola "Ljudevit Gaj" Krapina. Anketni upitnik učenici su ispunjavali na satu informatike.

Većina pitanja korištenih u upitniku kreirana su od strane autorice, a pojedina pitanja preuzeta su iz PISA 2012 istraživanja razina financijske pismenosti te iz "Priručnika za male ekonomiste" (Brečić i Filipović, 2016).

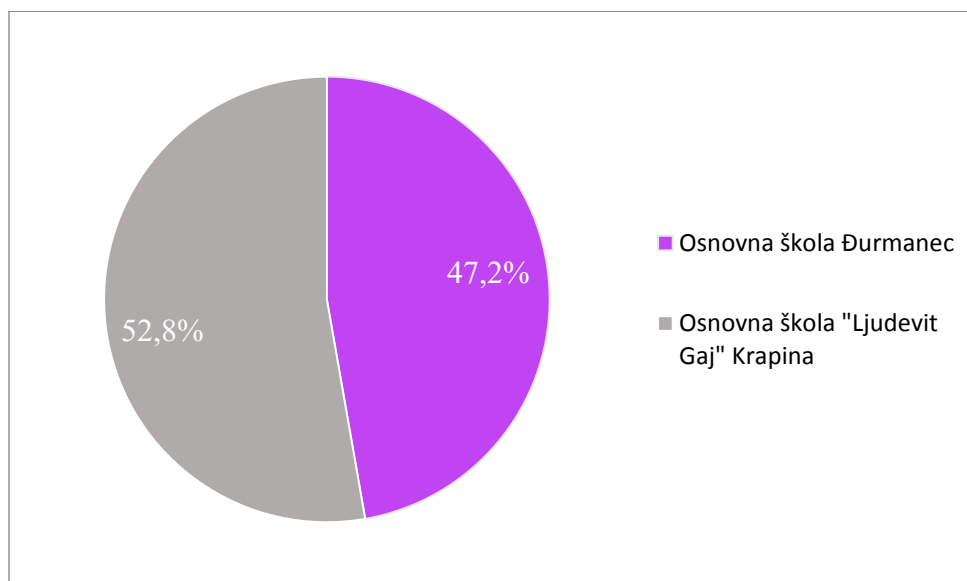
Anketni upitnik nalazi se u Prilogu 1.

4.2. Opis ispitanika

Uzorak uključuje učenike 6. i 8. razreda dvije osnovne škole, Osnovna škola Đurmanec i Osnovna škola "Ljudevit Gaj" Krapina. Ukupan broj učenika koji su sudjelovali u istraživanju je 127.

Učenici su se na početku upitnika trebali opredijeliti za školu kojoj pripadaju.

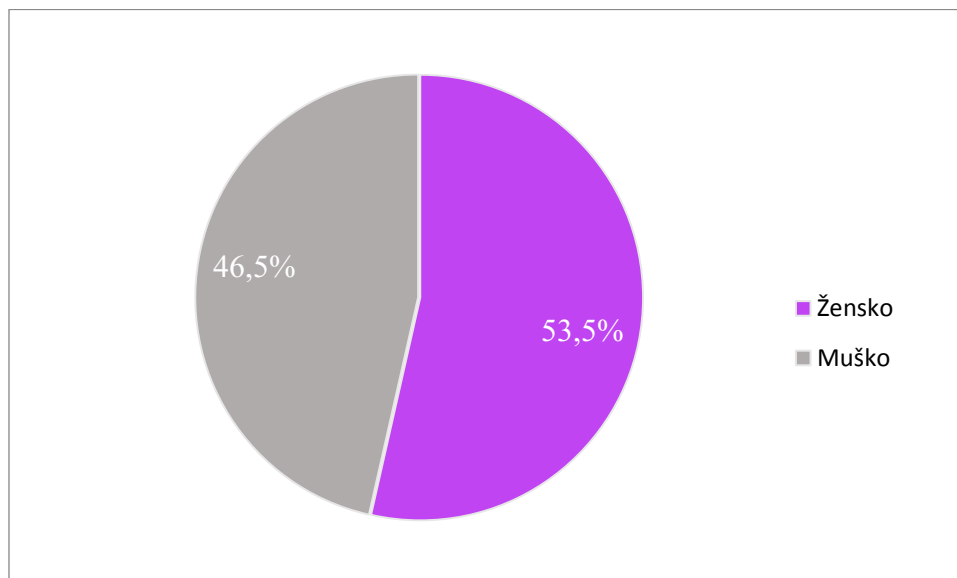
Grafikon 1: Škola ispitanika

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Prema Grafikonu 1 vidljivo je kako 47,2% (60) učenika pohađa Osnovnu školu Đurmanec, dok preostalih 52,8% (67) pohađa Osnovnu školu "Ljudevit Gaj" Krapina.

Grafikon 2: Spolna struktura ispitanika

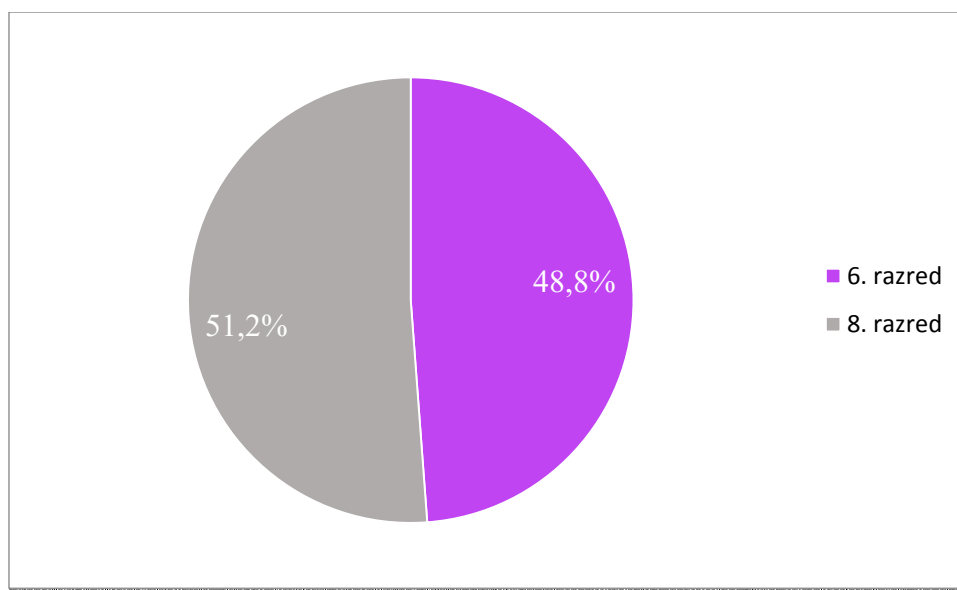

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Na Grafikonu 2 prikazano je da postoji mala razlika u zastupljenosti ženskog i muškog spola u istraživanju. Od ukupno 127 ispitanika, 53,5% (68) ih je bilo ženskog spola, dok je muških ispitanika bilo 46,5% (59). Zbog približno jednakog broja ispitanika oba spola, bilo je moguće provjeriti razliku u razini financijske pismenosti na temelju spola.

Nadalje, od učenika se zahtijevalo da odaberu razred koji pohađaju. Taj podatak je bio potreban kako bi se mogla napraviti usporedba o razini financijske pismenosti na temelju dobi.

Grafikon 3: Razred ispitanika

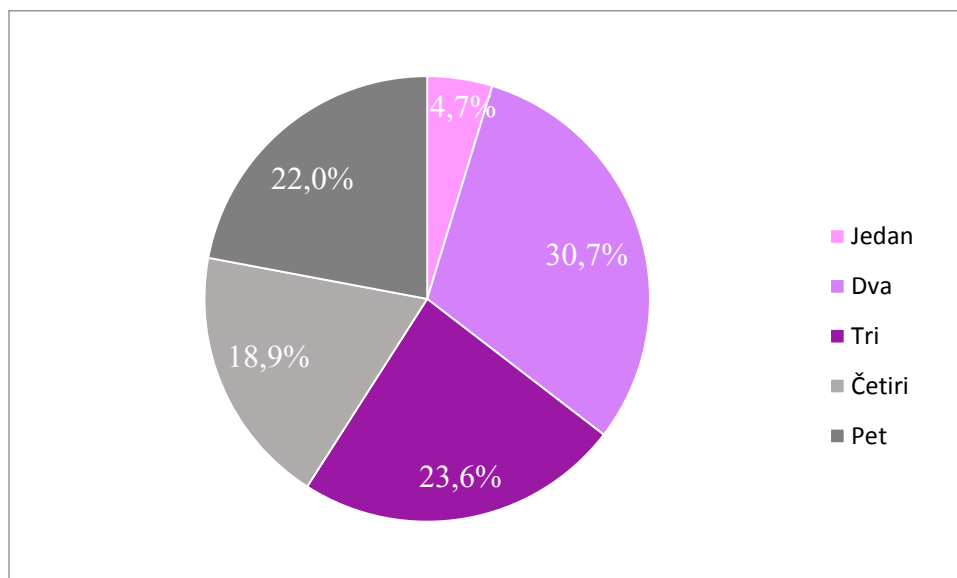

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz Grafikona 3 vidljivo je da 48,8% (62) učenika pohađa 6. razred, a 51,2% (65) ispitanih pohađa 8. razred.

Nadalje, od ispitanika se tražilo da odaberu najčešću ocjenu koju imaju iz Matematike.

Grafikon 4: Najčešća ocjena iz matematike

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Vidljivo je kako je najčešća ocjena iz matematike dva (30,7%), nakon toga slijede tri (23,6%) i pet (22,0%) te na kraju četiri (18,9%) i jedan (4,7%).

4.3. Rezultati istraživanja

Istraživanje je provedeno putem *online* anketnog upitnika na satu informatike tijekom lipnja 2021. godine na uzorku učenika 6. i 8. razreda u dvije osnovne škole. Ukupan broj učenika koji su sudjelovali u istraživanju je 127. Na početku će biti prikazani sveukupni rezultati i odgovori učenika po pojedinima grupama pitanja, a nakon toga statistička analiza i usporedba rezultata svih učenika prema dobi i spolu.

4.3.1. Financijski pojmovi i snalaženje u osobnim financijama

Poznavanje financijskih pojmova i snalaženje u osobnim financijama ispitano je putem osam pitanja.

U prvom pitanju učenici su trebali povezati objašnjenje s nekim financijskim pojmom.

Tablica 1: Povezivanje pojma s objašnjenjem

OBJAŠNENJE - POJAM	BROJ TOČNIH ODGOVORA	POSTOTAK TOČNIH ODGOVORA
Osoba koja radi u banci - bankar	124	97,6%
Osoba koja štedi u banci - štediša	119	93,7%
Cijena koju moraš platiti banci jer ti je posudila novac - kamata	90	70,9%
Novac koji ti posudi banka - kredit	110	86,6%
Dio kredita koji vraćaš banci svaki mjesec - rata	101	79,5%
Mjesto gdje čuvaš novce i gdje možeš posuditi novac - banka	117	92,1%
Aparat s kojeg možeš podizati novac pomoću kartice - bankomat	124	97,6%

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Vidljivo je da su učenicima dobro razumljivi pojmovi poput bankar, štediša, banka i bankomat. Nešto manje ih je povezalo objašnjenje kredita i rate, a posebno se ističe pojam kamate koju je, najmanje od svih pojmova, raspoznalo 70,9% (90) učenika.

U sljedećem pitanju učenici su trebali povezati državu s valutom koja se koristi u toj državi.

Tablica 2: Povezivanje države s valutom

DRŽAVA - VALUTA	BROJ TOČNIH ODGOVORA	POSTOTAK TOČNIH ODGOVORA
Hrvatska - Kuna	126	99,2%
Njemačka - Euro	124	97,6%
Švicarska - Franak	117	92,1%
Velika Britanija - Funta	117	92,1%

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

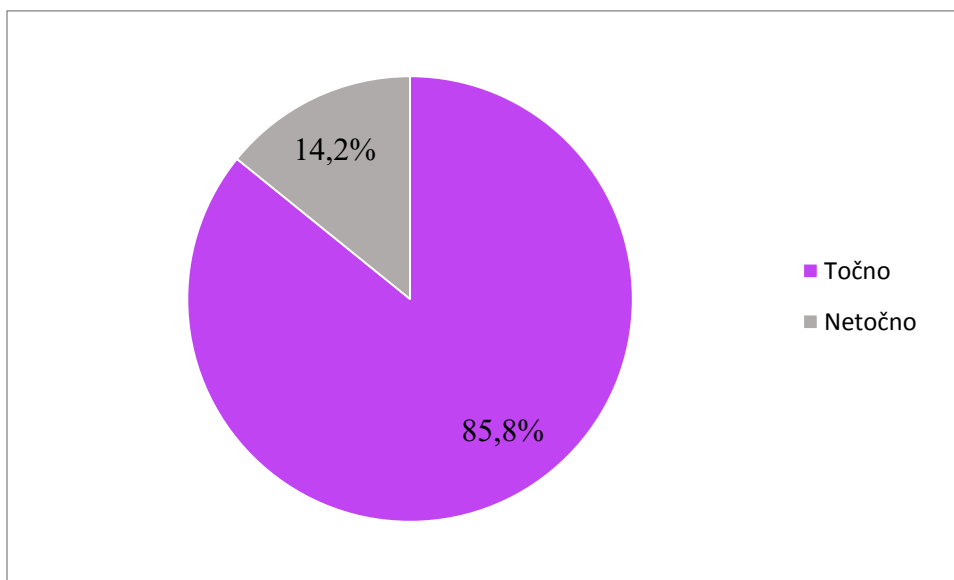
Prema podacima iz Tablice 2, vidljivo je da na ovom pitanju nije bilo većih problema, učenici su odgovorili na njega točno u velikom postotku te se ono nalazi među najbolje riješenim pitanjima u istraživanju.

U trećem pitanju ispitivalo se poznavanje tečaja odnosno činjenica da valute nemaju jednaku vrijednost. Također, ispitana je sposobnost preračunavanja jedne valute u drugu.

Pitanje je glasilo: "Za 1 euro mogu dobiti 7,5 kuna. Više stvari mogu kupiti s:

- 1) 20 eura
- 2) 150 kuna
- 3) mogu kupiti jednako stvari s 20 eura ili 150 kuna".

Grafikon 5: Poznavanje tečaja i preračun jedne valute u drugu

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz Grafikona 5 vidljivo je da je 85,8% (109) učenika napravilo točan preračun, dok se njih 14,2% (18) odlučilo za jedan ili drugi pogrešan odgovor.

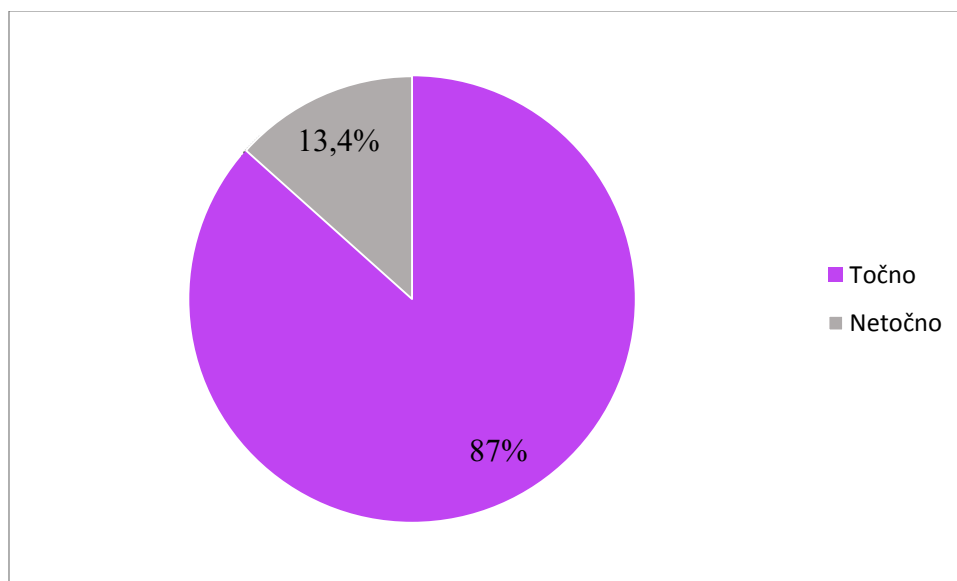
U četvrtom pitanju ispitano je znanje o porijeklu novca i načinu njegova korištenja.

Pitanje je glasilo: "Na bankovnim karticama nalazi se neograničena količina novca.

1) Točno

2) Netočno".

Grafikon 6: Znanje o porijeklu novca i načinu njegova korištenja

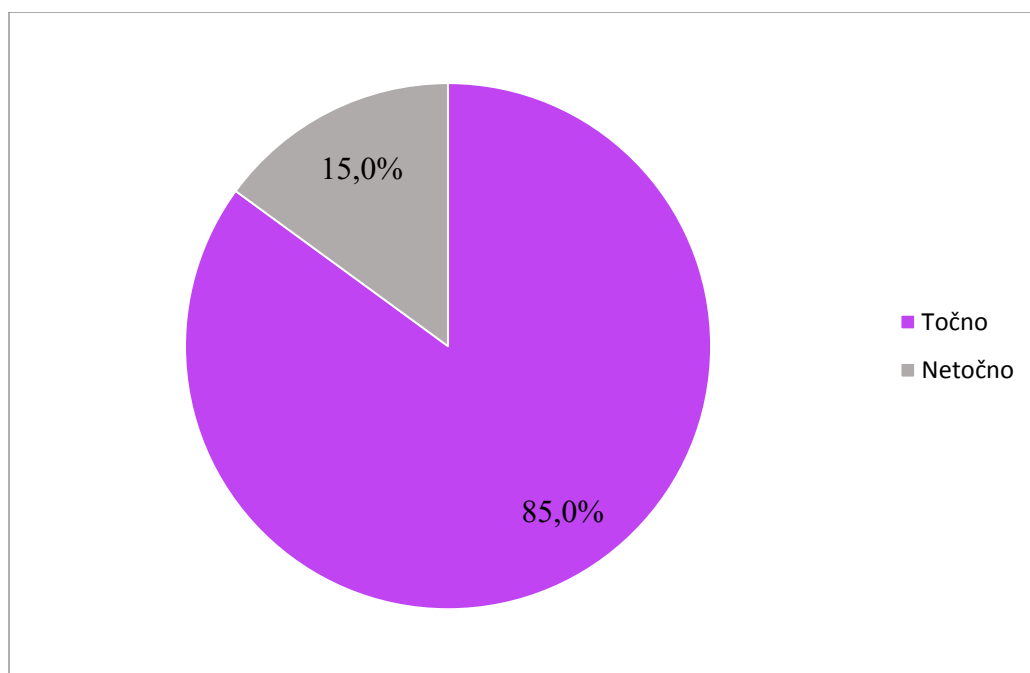
Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Velik dio učenika shvaća kako na karticama ne postoji neograničena količina novca, no ipak, zabrinjavajuće je da preostalih 13,4% (17) smatra da novac na karticama ipak postoji u neograničenoj mjeri.

Peto pitanje odnosilo se matematički zadatak povezan s financijama na način da se od učenika tražilo da izračuna preostali iznos koji blagajnica u trgovini treba vratiti.

Pitanje je glasilo: "Elena je išla u trgovinu kako bi kupila potrepštine za kuću. Na blagajni joj je prodavačica rekla kako treba platiti 537 kuna. Elena joj je dala 2 novčanice od dvjesto kuna i 3 novčanice od pedeset kuna. Koliko kuna prodavačica treba vratiti Eleni?".

Grafikon 7: Izračun iznosa koji blagajnica u trgovini treba vratiti kupcu

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

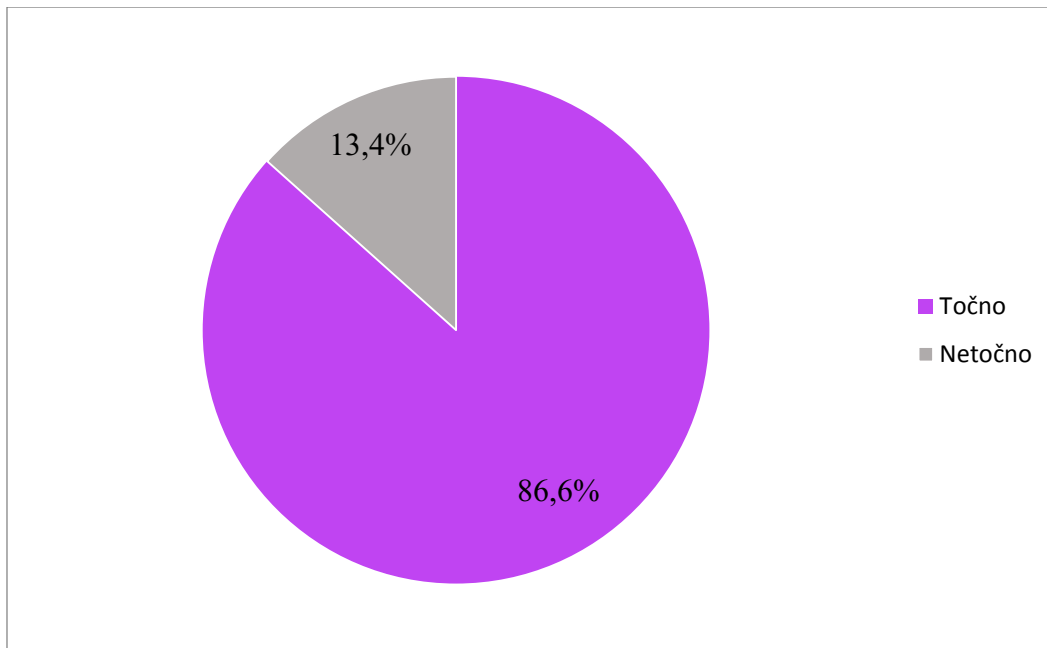
85% (108) učenika točno je izračunalo iznos koji blagajnica treba vratiti, dok je njih 15% (19) ponudilo neki drugi odgovor.

Zatim se od učenika tražilo da pokažu razumijevanje o mjesečnoj potrošnji te izračunaju je li Marko na kraju mjeseca zaradio više nego što je potrošio ili obrnuto.

Pitanje je glasil: "Markova mjesečna plaća za mjesec travanj iznosi 6340kn. U travnju je imao sljedeće troškove: hrana za kućanstvo 850kn, stanarina 1500kn, troškovi režija 2300kn, kupnja nove odjeće 500kn, šišanje 40kn, poklon za rođendan 200kn. Marko je:

- 1) potrošio više nego što je zaradio
- 2) zaradio više nego što je potrošio
- 3) zaradio jednako koliko je potrošio".

Grafikon 8: Izračun stanja na kraju mjeseca na temelju prihoda i troškova

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

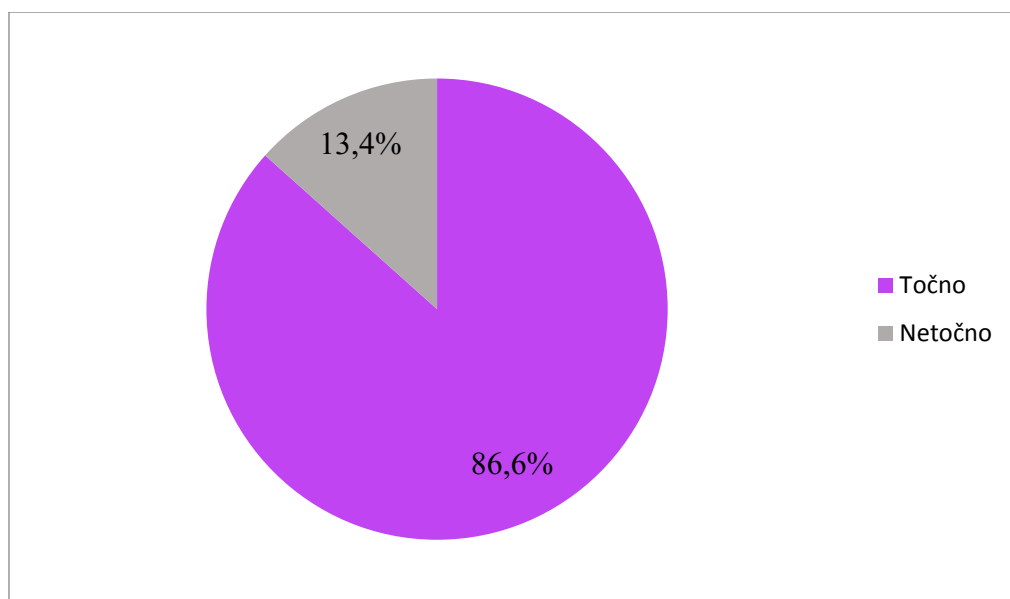
Velik postotak učenika, njih ukupno 86,6% (110), ponudilo je točan odgovor, dok njih 13,4% (17) nije znalo odgovor na postavljeno pitanje ili su ponudili netočan odgovor.

U sedmom pitanju željelo se ispitati je li učenicima poznato da bi se dio zarađenog novca trebao odvojiti za štednju.

Pitanje je glasilo: "Lucija je cijeli mjesec marljivo radila i za to je dobila plaću. Što bi Lucija trebala učiniti s plaćom koju je dobila?"

- 1) potrošiti ju u cijelosti
- 2) dio potrošiti a dio staviti na štednju
- 3) sve staviti na štednju".

Grafikon 9: Raspodjela i korištenje plaće

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz Grafikona 9, vidljivo je kako većina ispitanika, njih 86,6% (110) razumije potrebu i važnost štednje, dok njih 13,4% (17) nije upoznato s tom potrebom.

Posljednjim pitanjem ove kategorije provjeravalo se razumiju li učenici razliku između želje i potrebe. Učenici su u ovom pitanju imali mogućnost višestrukog izbora.

Tablica 3: Razlika između želje i potrebe

IZJAVA	BROJ TOČNIH ODGOVORA	POSTOTAK TOČNIH ODGOVORA
POTREBA je nešto poput hrane i odjeće.	124	97,6%
ŽELJA je nešto poput igračke ili videoigre.	87	68,5%
POTREBA je ići svaki vikend u kino.	3	2,4%
ŽELJA je nešto poput struje i vode.	34	26,8%

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz podataka u Tablici 3 uočljivo je kako su gotovi svi dobro prepoznali da su hrana i odjeća potreba, međutim samo njih 68,5% (87) je prepoznalo da je igračka ili videoigra želja.

4.3.2. Sigurnost

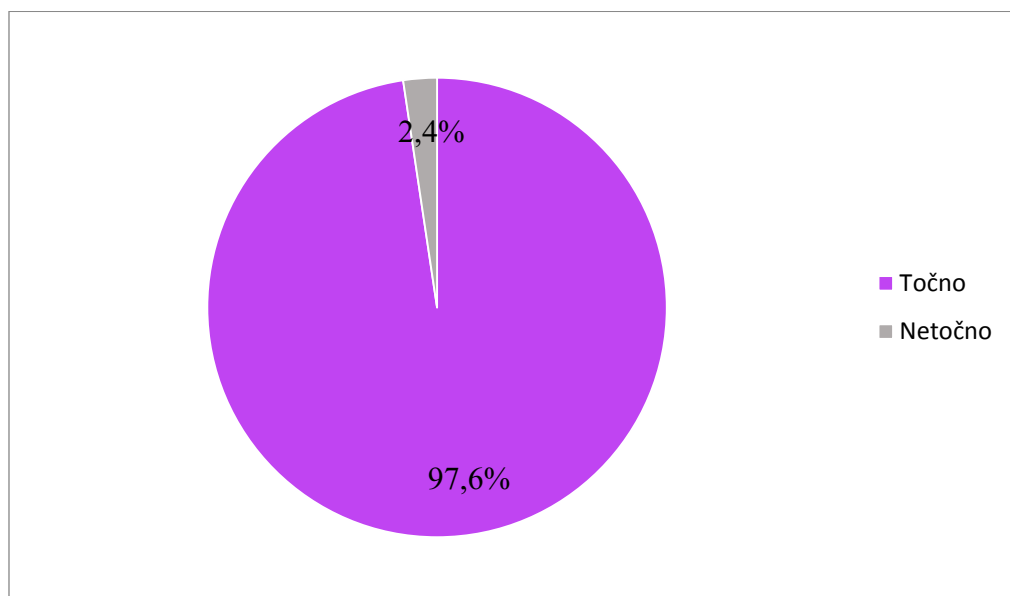
Druga skupina pitanja u sklopu kategorije sigurnost odnosila se na prepoznavanje sveprisutnijih prevara i krađa podataka.

U prvom pitanju od učenika se zahtijevalo da prepoznaju ispravnu reakciju u slučaju kada osoba izgubi bankovnu karticu.

Pitanje je glasilo: "Kristina je cijelo jutro bila zaposlena i tek je popodne primijetila kako je negdje izgubila svoju karticu. Što bi Kristina trebala učiniti?"

- 1) Nastaviti s poslom i javiti se u banku kad će imati vremena
- 2) Odmah prijaviti gubitak kartice svojoj banci i blokirati karticu".

Grafikon 10: Postupanje u slučaju gubitka kartice

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz Grafikona 10 može se uočiti kako 97,6% (124) učenika zna pravilno reagirati te da bi u slučaju gubitka kartice odmah prijavili gubitak kartice banci.

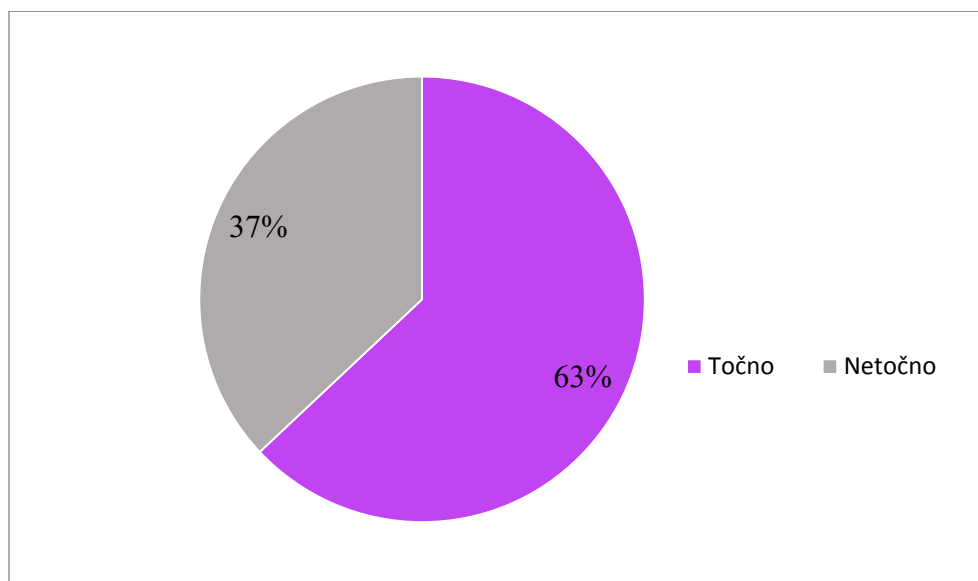
Sljedećim pitanjem ispitivalo se razumijevanje učenika o odgovornosti korištenja i sigurnosti tajnih podataka poput PIN-a tako da procijene koja je od četiri ponuđene opcije najbolja i najsigurnija prilikom uporabe bankovne kartice.

Pitanje je glasilo: "Mihaela je dobila novu bankovnu karticu i za nju je dobila novi PIN. Što bi Mihaela trebala učiniti s PIN-om?"

- 1) Zapisati PIN broj na papirić i spremiti papirić u novčanik
- 2) Reći PIN svojim prijateljima.
- 3) Zapisati PIN na karticu.

4) Zapamtiti PIN".

Grafikon 11: Postupanje u slučaju primitka novog PIN-a kartice

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

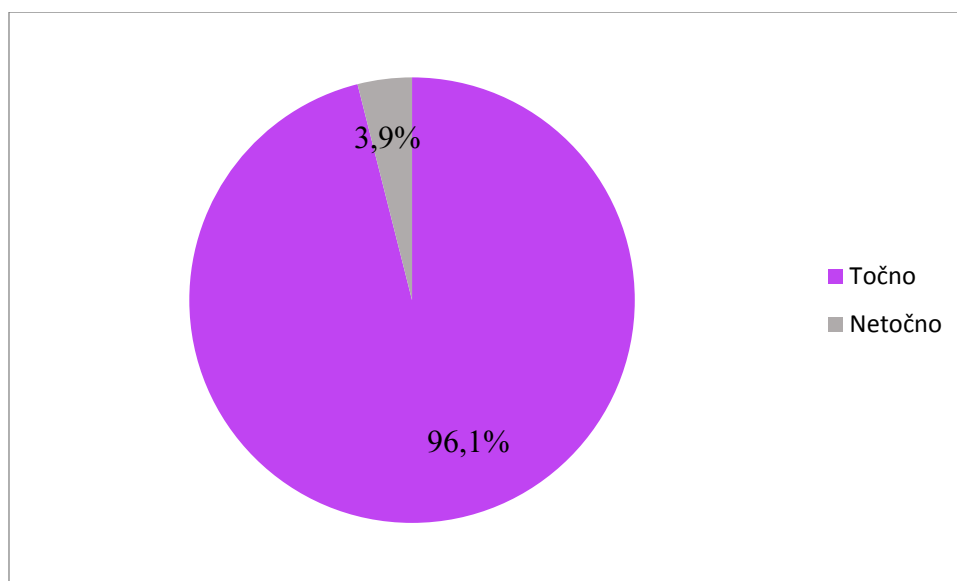
Odgovori na ovo pitanje su zanimljivo raspoređeni. Tek 63% (80) učenika odabralo je ispravan odgovor da bi trebalo zapamtiti PIN, a iznenađujuće je da njih čak 32,2% (41) nije svjesno da PIN ne bi trebao biti pohranjen u novčaniku blizu kartice.

U trećem pitanju istraženo je jesu li učenici upoznati s potencijalnim prevarama te krađom podataka.

Pitanje je glasilo: "Filip je dobio SMS poruku sadržaja: "Čestitamo! Jedan ste od 10 sretnih dobitnika novčane nagrade u iznosu 15.000 kuna! Sve što trebate učiniti je poslati nam podatke s Vaše kartice u poruci." Filip se jako razveselio čitajući ovu poruku i već se dosjetio što bi sve mogao kupiti. Što misliš kako bi Filip trebao postupiti u ovakvoj situaciji?"

- 1) Odmah poslati sve podatke s kartice
- 2) Ako Filip nema svoju karticu, trebao bi uzeti maminu karticu i dati podatke njene kartice
- 3) Prijaviti poruku nadležnim institucijama i potom ju izbrisati

Grafikon 12: Postupanje u slučaju krađe podataka

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

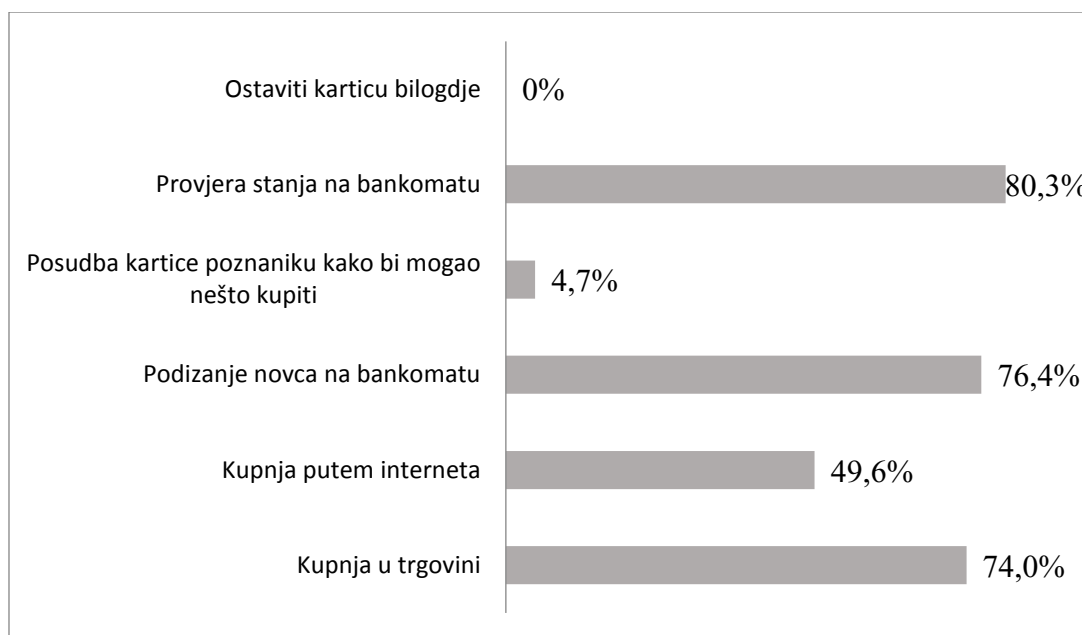
Iz Grafikona 12 uočljivo je da velika većina učenika, 96,1% (122) njih, zna kako ne bi smjeli davati nikakve podatke s kartice nepoznatim osobama/stranicama. Međutim, 3,9% (5) učenika odabralo je pogrešan odgovor. Njih 3,1% (4) misli kako bi trebalo odmah poslati sve podatke, a 0,8% (1) kako bi Filip trebao poslati s mamine kartice ukoliko nema vlastitu.

U posljednjem pitanju od učenika se tražilo da odaberu koje sve radnje osoba može činiti s debitnom karticom. Učenici su u ovom pitanju imali mogućnost višestrukog odabira.

Pitanje je glasilo: " Marta je otvorila tekući račun u banci te je za njega dobila debitnu karticu. Odaberi što sve Marta može činiti s karticom.

- 1) Kupnja u trgovini
- 2) Kupnja putem interneta
- 3) Podizanje novca na bankomatu
- 4) Posudba kartice poznaniku kako bi mogao nešto kupiti
- 5) Provjera stanja na bankomatu
- 6) Ostaviti karticu bilogdje".

Grafikon 13: Mogućnosti korištenja debitne kartice

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

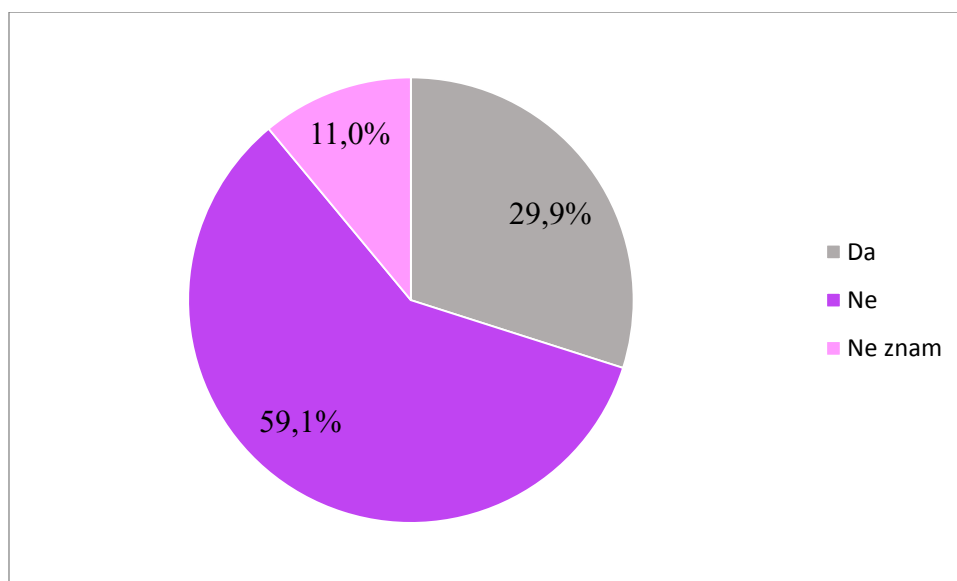
Najviše učenika, 80,3% (102) je kao točan odgovor prepoznalo provjeru stanja na bankomatu, dok ih je samo 49,6% (63) upoznato s činjenicom da se karticom može vršiti kupnja putem interneta. Isto tako, samo 76,4% (97) učenika odabralo je odgovor da se kartica može koristiti za podizanje novca na bankomatu te 74% (94) da se karticom može kupovati u trgovini. Od ukupno 127 učenika, njih 34,64% (44) je prepoznalo sve mogućnosti korištenja debitne kartice.

4.3.3. Financijski stavovi i ponašanja

Posljednja kategorija pitanja odnosila se na vlastite financijske stavove i ponašanja učenika.

U prvom pitanju učenike se pitalo imaju li račun ili štednju u banci.

Grafikon 14: Posjedovanje računa ili štednje u banci

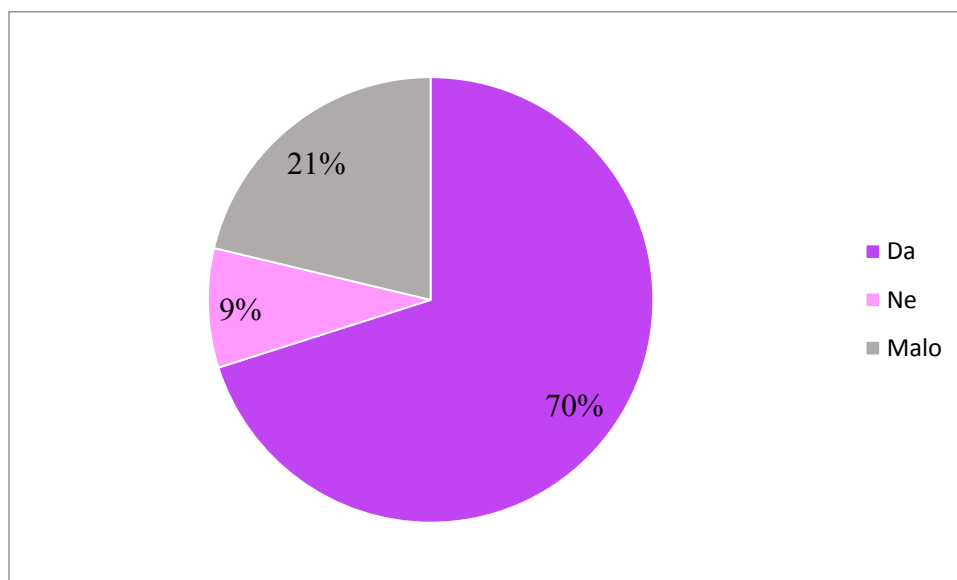

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz Grafikona 14 može se iščitati kako samo 29,9% (38) učenika ima račun ili štednju.

U sljedećem pitanju, učenici su trebali odgovoriti jesu li s roditeljima razgovarali o novcu i financijskim temama.

Grafikon 15: Razgovor s roditeljima o novcu

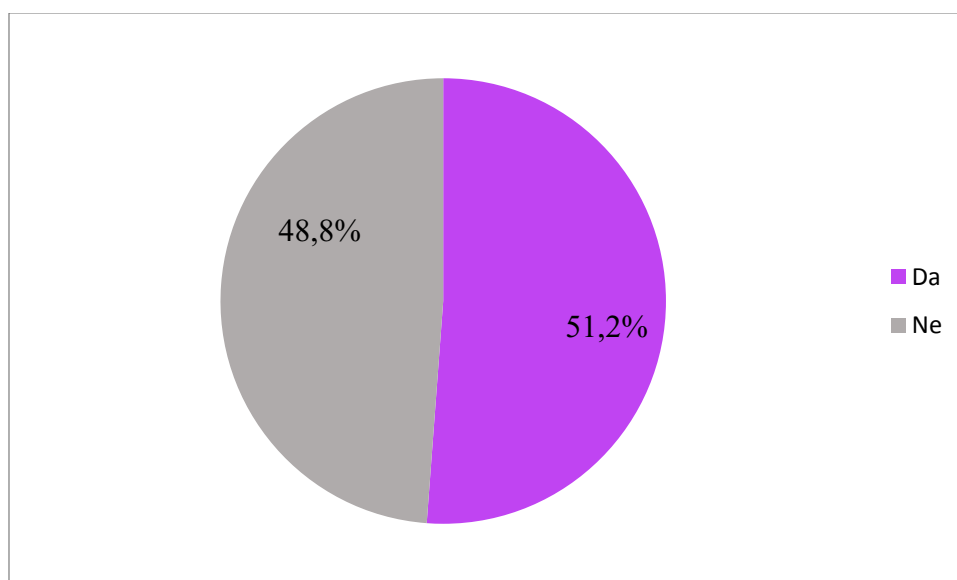

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Prema podacima iz Grafikon 15, 70% (89) učenika izjasnilo se kako je pričalo s roditeljima o novcu, ali isto tako 9% (11) učenika tvrdi da s roditeljima uopće nije pričalo o novcu.

U trećem pitanju učenici su se trebali izjasniti jesu li unutar nekog predmeta u školi učili nešto o novcu, štednji ili bankama.

Grafikon 16: Učenje o financijama u školi

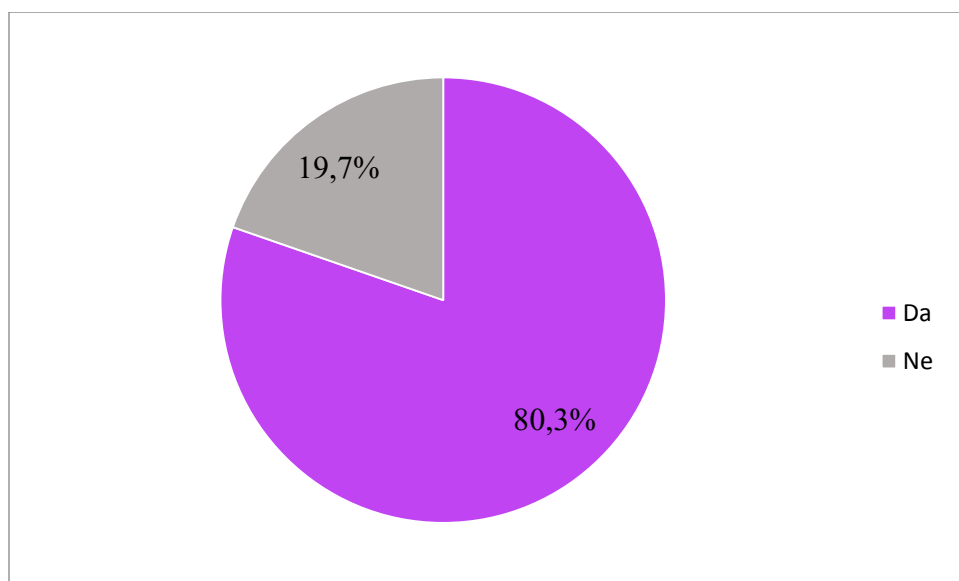

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Polovica učenika izjasnila se kako su učili ponešto o financijama u školi, dok druga polovica tvrdi suprotno.

U naredna dva pitanja fokus je bio na dobivanju i korištenju džeparca.

Grafikon 17: Dobivanje džeparca

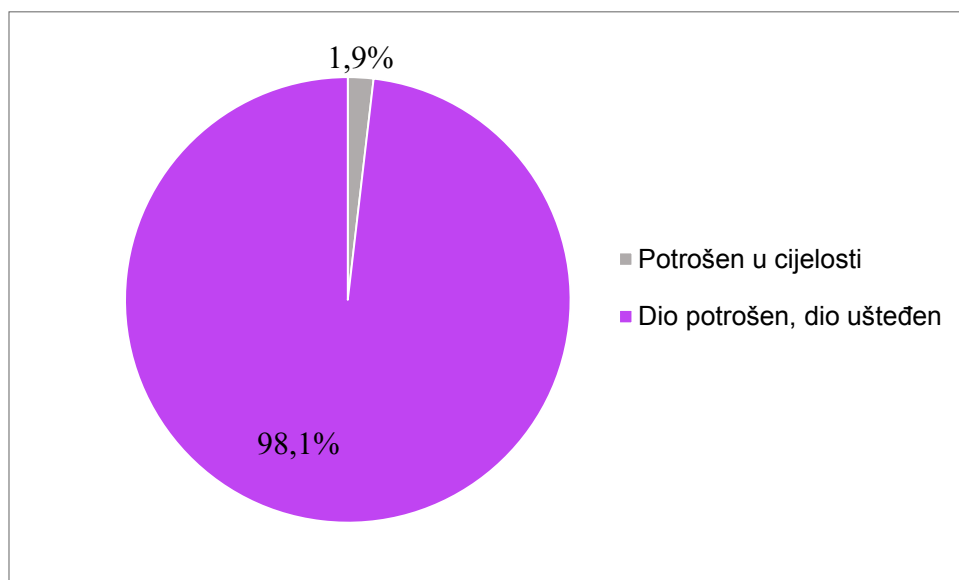

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz Grafikona 17 vidljivo je da velik broj učenika, 80,3% (102) dobiva džeparac.

U sljedećem pitanju učenici su trebali odabrati između dvije opcije - potroše li džeparac u cijelosti ili dio džeparca i štede.

Grafikon 18: Korištenje džeparca

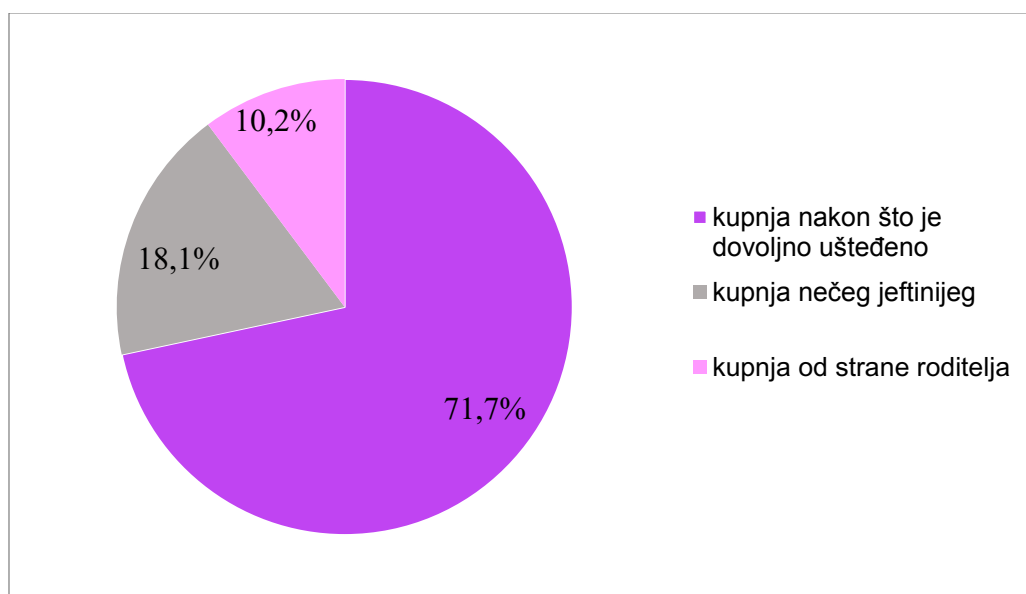

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz podataka na Grafikonu 18 vidljivo je da gotovi svi učenici, njih 98,1% (106) odvajaju dio džeparca za štednju, dok samo mali dio d 1,9% (2) potroši džeparac u cijelosti.

Zatim se od učenika tražilo da, prema svojim sklonostima, odaberu kako bi postupili ukoliko nešto košta više nego što imaju.

Grafikon 19: Odluka o kupnji u slučaju raspolaganja s nedovoljnom količinom novca

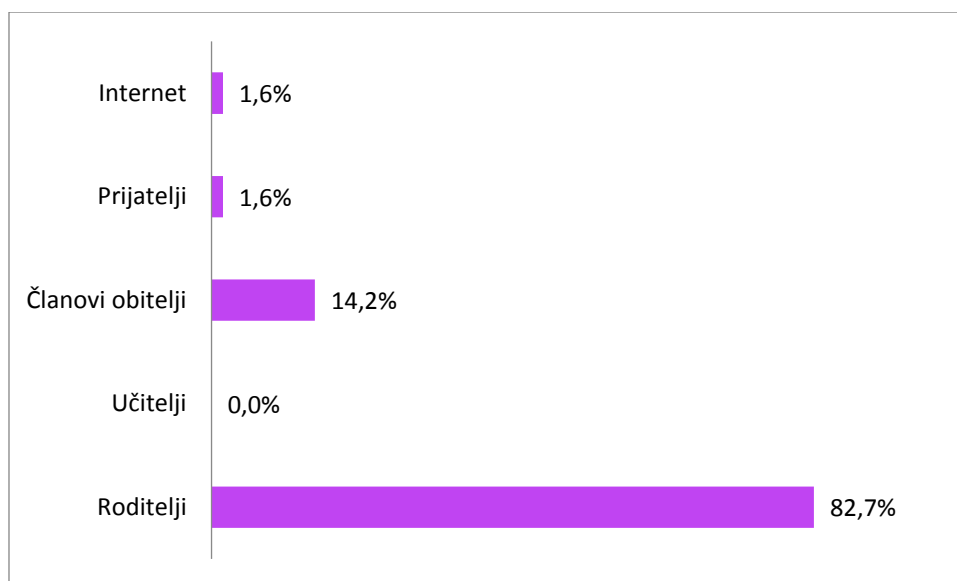

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Većina njih se izjasnila kako će štedjeti i kupiti kad uštede dovoljno, dok bi se ostatak od 18,1% (23) odlučio kupiti nešto jeftinije, a njih 10,2% (13) bi se obratilo roditeljima da im kupe.

Nakon toga, učenike se pitalo kod koga bi potražili informacije u slučaju da imaju pitanja o novcu, štednji, bankama i sličnom.

Grafikon 20: Načini informiranja o novcu

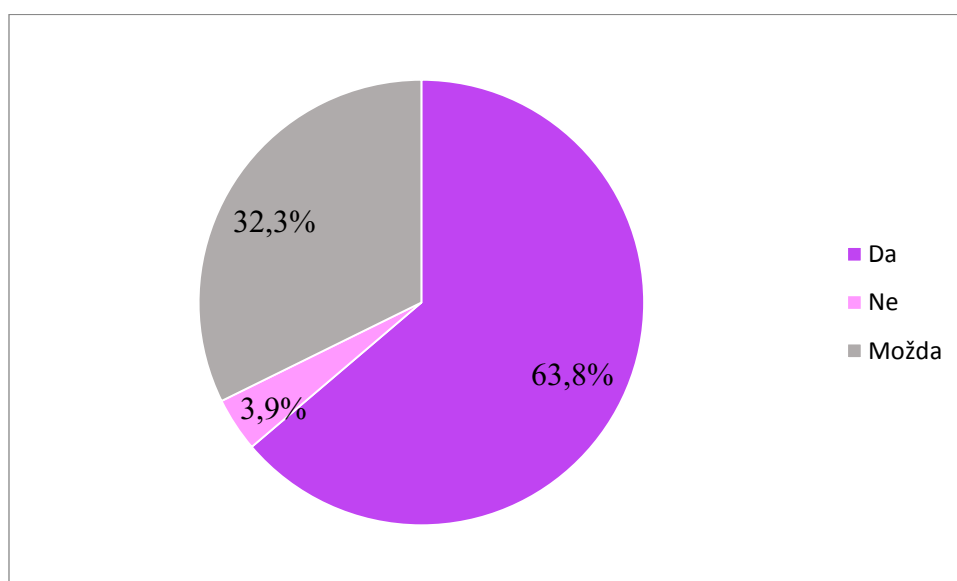

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz podataka prikazanih na Grafikonu 20, uočljivo je kako bi velika većina učenika, čak sveukupno 97% (123) najčešće pitalo roditelje i članove obitelji o novcu, dok bi malen postotak pitao internet ili prijatelje. Nitko od ispitanih ne bi potražio informacije kod učitelja, što je svakako jedan od pokazatelja kako je uvođenje financijskog obrazovanja u školski kurikulum potrebno.

U sljedećem pitanju učenici su upitani žele li naučiti nešto više o novcu i financijama.

Grafikon 21: Zainteresiranost za financijskim obrazovanjem

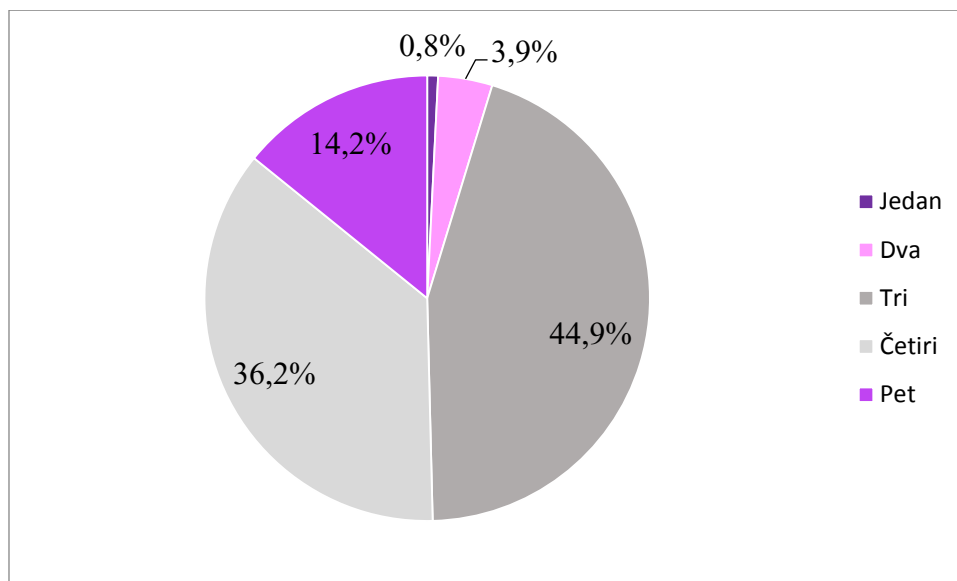

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Samo 63,8% (81) učenika odgovorilo je potvrdno na ovo pitanje, što pokazuje da djeca imaju svojevrsnu averziju prema financijama i nisu ni upoznata s mogućnosti učenja o istima.

U predzadnjem pitanju, od učenika se tražilo da sami procijene koliko dobro razumiju financijske pojmove.

Grafikon 22: Samoprocjena razine financijske pismenosti

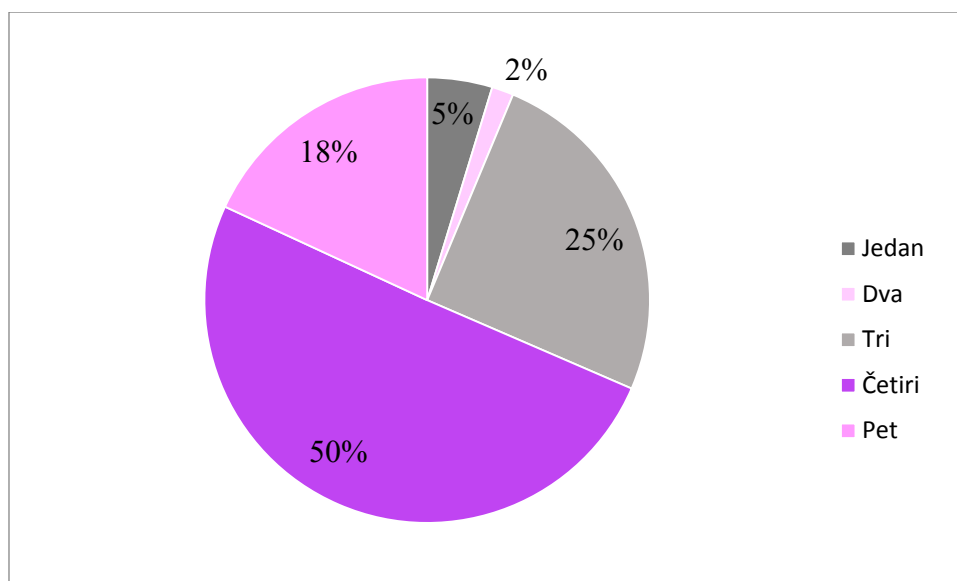

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz Grafikona 22, vidljivo je da najveći broj učenika, njih 44,9% (57), smatra da je njihovo financijsko znanje na razini ocjene tri, nešto manje njih ocijenilo je svoje znanje ocjenom četiri, a samo 0,8% (1) smatra da ima znanje jednako ocjeni nedovoljan.

U zadnjem pitanju učenici su trebali sami procijeniti vlastitu sposobnost raspolaganja novcem.

Grafikon 23: Samoprocjena uspješnosti raspolaganja novcem

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Čak tri četvrtine učenika smatra kako vrlo dobro i dobro raspoložu novcem, dok 7% (8) njih smatra da nisu baš vješti u raspolaganju novcem. Zanimljivo je da 18% (23) njih misli da se odlično snalaze s korištenjem svojeg novca.

4.3.4. Statistički prikaz stupnja financijske pismenosti učenika 6. i 8. razreda temeljem istraživanja

Razina financijske pismenosti procjenjivala se na temelju odgovora učenika u području Financijskih pojmova i snalaženja u osobnim financijama te Sigurnosti. Ukupan rezultat financijske pismenosti dobiven je kao zbroj točnih odgovora učenika na 8 odabranih pitanja iz prethodno navedenih područja. Bodovi su dodjeljivani tako da je svaki točan odgovor nosio jedan bod, a maksimalan broj bodova koji je bilo moguće ostvariti je 8.

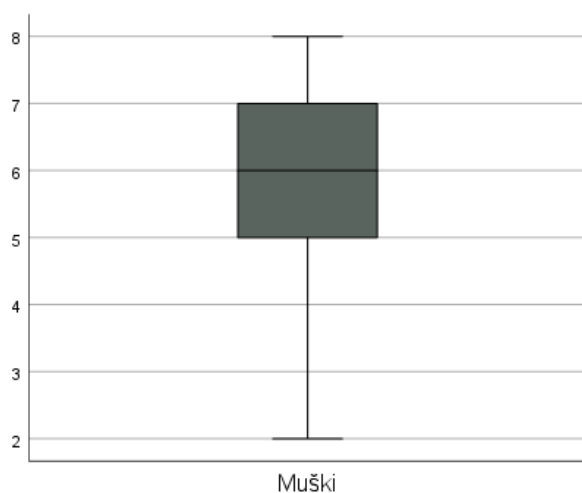
Prije nego se utvrdi postoji li razlika u razini financijske pismenosti prema spolu, prikazani su rezultati deskriptivne statistike za muški i ženski spol.

Tablica 4: Deskriptivni podaci za ukupni rezultat stupnja financijske pismenosti učenika i učenica

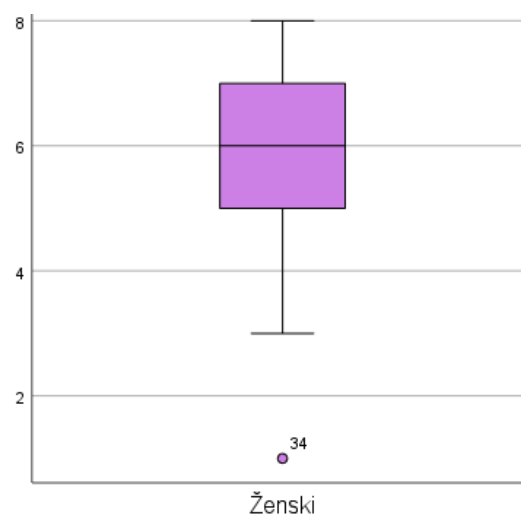
	N	Minimum	Maximum	Mean	SD
Muški	59	2	8	5,81	1,293
Ženski	68	1	8	6,19	1,296

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Slika 4: Box-plot - Muški

Slika 5: Box - plot - Ženski

U Tablici 4 i Box - plot dijagramima (Slika 4 i Slika 5) prikazani su rezultati financijske pismenosti za učenike muškog i ženskog spola. Vidljivo je da je minimalan rezultat koji su ostvarili učenici 2, a učenice 1. Maksimalan rezultat koji je ostvaren jednak je kod oba spola i iznosi 8. Aritmetička sredina za učenike iznosi 5,81 bod, a učenice 6,19 bodova. Prema Box - plot dijagramima, 25% učenika i 25% učenica ostvarilo je rezultat jednak 5 ili manje, dok je 75% učenika i 75% učenica ostvarilo rezultat veći od 5. Također, 75% učenika i 75% učenica ostvarilo je rezultat jednak ili manji od 7, dok je preostalih 25% ostvarilo rezultat veći od 7.

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika u odgovorima učenika i učenica, proveden je t - test za nezavisne uzorke.

U Tablici 5 prikazana je grupna statistika. Radi obrade podataka, varijable "muško" i "žensko" kodirane su u brojeve tako da broj 1 predstavlja "muško", a broj 2 "žensko". Pitanja koja su uzimana u obzir su zapisana u kraćem obliku, najčešće imenom koje se pojavljuje u pitanju (prvi stupac lijevo). U Prilogu 2 dostupna je tablica s kodiranim značenjima.

Tablica 5: Grupna statistika - spol

Spol	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	
Jednako	1*	59	0,85	0,363	0,047
	2	68	0,87	0,341	0,041
Netočno	1	59	0,90	0,305	0,040
	2	68	0,84	0,371	0,045
Marko	1	59	0,90	0,305	0,040
	2	68	0,84	0,371	0,045
Lucija	1	59	0,80	0,406	0,053
	2	68	0,93	0,263	0,032
Ttvrdnje	1	59	0,49	0,504	0,066
	2	68	0,71	0,459	0,056
Kristina	1	59	0,97	0,183	0,024
	2	68	0,99	0,121	0,015
Mihaela	1	59	0,59	0,495	0,065
	2	68	0,66	0,477	0,058
Marta	1	59	0,32	0,471	0,061
	2	68	0,37	0,486	0,059

*1=muško; 2=žensko

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Tablica 6: T- test - spol

		Levene's Test for Equality of Variances	
		F	Sig.
Jednako	Equal variances assumed	0,416	0,520
	Equal variances not assumed		
Netočno	Equal variances assumed	4,047	0,046
	Equal variances not assumed		
Marko	Equal variances assumed	4,047	0,046

	Equal variances not assumed		
Lucija	Equal variances assumed	20,681	0,001
	Equal variances not assumed		
Ttvrđnje	Equal variances assumed	11,795	0,001
	Equal variances not assumed		
Kristina	Equal variances assumed	2,020	0,158
	Equal variances not assumed		
Mihaela	Equal variances assumed	2,311	0,131
	Equal variances not assumed		
Marta	Equal variances assumed	1,155	0,285
	Equal variances not assumed		

*p=0,05

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Promatrajući rezultate iz Tablice 6 vidljivo je kako u 4 od 8 pitanja postoji statistički značajna razlika u odgovorima između učenika i učenika. S obzirom na podatke iz Tablice 5, odnosno na Mean, uočljivo je kako su u pitanju kodiranog imena "Netočno" i "Marko" bolji rezultat ostvarili ispitanici muškog spola (oznaka broj 1). S druge strane, na pitanja "Lucija" i "Ttvrđnje" bolje su odgovorile ispitanice ženskog spola (oznaka broj 2).

Iz podataka dobivenih vlastitom analizom u Excel-u, uočljivo je da su učenice ostvarile bolji rezultat kada je u pitanju potpuni učinak. Njih 8 (11,8%) je točno riješilo svih 8 pitanja, dok je kod učenika sve točno riješilo njih 4 (6,78%). Ipak, sveukupni postotak riješenosti je približan. Za učenice iznosi 77,39%, a za učenike 72,67%.

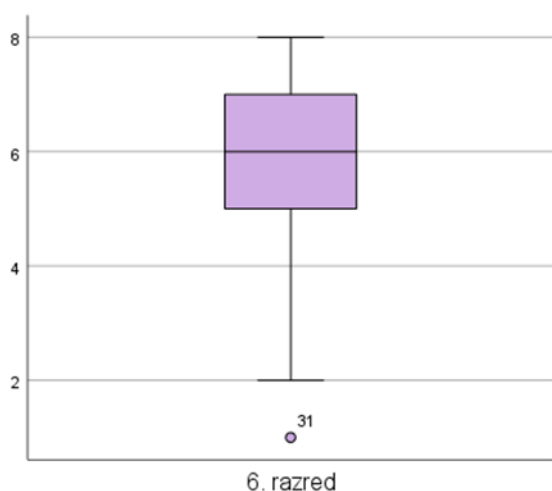
Osim prema spolu, rezultati financijske pismenosti analizirani su prema dobi odnosno razredu ispitanika. Prije nego se utvrdi postoji li razlika u razini financijske pismenosti prema razredu, prikazani su rezultati deskriptivne statistike učenika 6. i 8. razreda.

Tablica 7: Deskriptivni podaci za ukupni rezultat stupnja financijske pismenosti 6. razreda

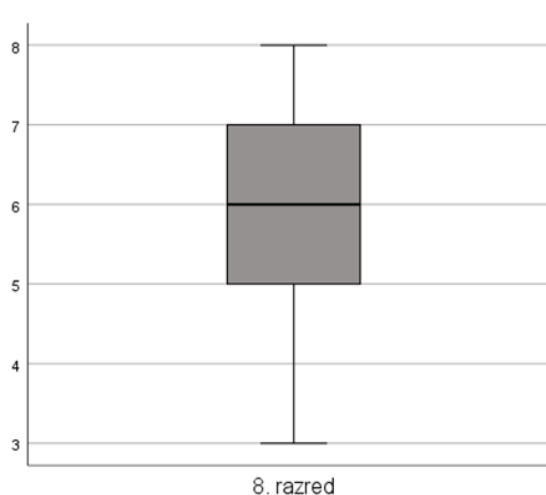
	N	Minimum	Maximum	Mean	SD
6. razred	62	1	8	6,02	1,385
8. razred	65	3	8	6,02	1,231

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Slika 6: Box - plot - 6. razred

Slika 7: Box – plot – 8. razred

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

U Tablici 7 i Box - plot dijagramima (Slika 6 i 7) vidljivi su deskriptivni rezultati financijske pismenosti učenika 6. i 8. razreda. Može se uočiti da je minimalan rezultat koji su ostvarili učenici 6. razreda 1, a 8.razreda 3. Maksimalan rezultat jednak je kod oba razreda i iznosi 8. Aritmetička sredina također je jednaka kod oba razreda i iznosi 6,02 bodova. Prema Box - plot dijagramima, 25% učenika 6. razreda i 25% učenika 8. razreda ostvarilo je rezultat jednak 5 ili manje, dok je 75% učenika 6. razreda i 75% učenika 8. razreda ostvarilo rezultat veći od 5. Također, 75% učenika i 6. i 8. razreda ostvarilo je rezultat jednak ili manji od 7, dok je preostalih 25% ostvarilo rezultat veći od 7.

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika u odgovorima učenika 6. i 8. razreda, proveden je t - test za nezavisne uzorke.

U Tablici 8 prikazana je grupna statistika. S obzirom da se radi o istim pitanjima, kao što je već prije navedeno, vrijedi da su zapisana u kraćem obliku, najčešće imenom koje se pojavljuje u pitanju (prvi stupac lijevo). U Prilog 2 dostupna je tablica s kodiranim značenjima.

Tablica 8: Grupna statistika - razred

Razred	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	
Jednako	6	62	0,81	0,398	0,051
	8	65	0,91	0,292	0,036
Netočno	6	62	0,82	0,385	0,049
	8	65	0,91	0,292	0,036
Marko	6	62	0,85	0,355	0,045
	8	65	0,88	0,331	0,041
Lucija	6	62	0,90	0,298	0,038
	8	65	0,83	0,378	0,047
Ttvrdnje	6	62	0,63	0,487	0,062
	8	65	0,58	0,497	0,062
Kristina	6	62	0,97	0,178	0,023
	8	65	0,98	0,124	0,015
Mihaela	6	62	0,73	0,450	0,057
	8	65	0,54	0,502	0,062
Marta	6	62	0,31	0,465	0,059
	8	65	0,38	0,490	0,061

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Tablica 9: T - test - razred

		Levene's Test for Equality of Variances	
		F	Sig.
Jednako	Equal variances assumed	11,430	0,001
	Equal variances not assumed		
Netočno	Equal variances assumed	8,297	0,005
	Equal variances not assumed		

Marko	Equal variances assumed	0,527	0,469
	Equal variances not assumed		
Lucija	Equal variances assumed	5,964	0,016
	Equal variances not assumed		
Ttvrdnje	Equal variances assumed	1,009	0,317
	Equal variances not assumed		
Kristina	Equal variances assumed	1,565	0,213
	Equal variances not assumed		
Mihaela	Equal variances assumed	14,889	0,001
	Equal variances not assumed		
Marta	Equal variances assumed	3,311	0,071
	Equal variances not assumed		

*p=0,05

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

S obzirom na rezultate iz Tablice 9 može se zaključiti kako u 4 od 8 pitanja postoji statistički značajna razlika u odgovorima između učenika 6. razreda i učenika 8. razreda. Prema podacima iz Tablice 9, odnosno prema Mean, vidljivo je kako su u pitanju kodiranog imena "Jednako" i "Netočno" statistički značajno bolji rezultat ostvarili ispitanici 8. razreda. S druge strane, učenici 6. razreda bolje su odgovorili na pitanja "Lucija" i "Mihaela".

Nalazi provedene analize ukazuju da su učenici 8. razreda ostvarili bolji rezultat kada je u pitanju potpuni učinak. Njih 8 (12,31%) je točno riješilo svih 8 pitanja, dok je kod učenika 6. razreda sve točno riješilo njih 4 (6,45%). Međutim, sveukupni postotak riješenosti je isti. Za učenike 6. razreda iznosi 75,20%, a učenike 8. razreda 75,19%. Ta činjenica pomalo iznenađuje, budući da je za očekivati da će stariji učenici u svim kategorijama ostvariti bolji rezultat.

U Tablici 10 su prikazani ukupno ostvareni rezultati financijske pismenosti za svih 127 ispitanika.

Tablica 10: Deskriptivni podaci za ukupni rezultat stupnja financijske pismenosti

	N	Minimum	Maximum	Mean	SD
Svi ispitanici	127	1	8	6,02	1,303

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Analizom rezultata svih 127 ispitanika, može se zaključiti kako su rezultati zadovoljavajući. Ispitanici su ostvarili sveukupno 764 boda od mogućih 1016 bodova, što čini 75,20%. Svaki od učenika odgovorio je na barem jedno pitanje točno te najniži pojedinačni rezultat iznosi 1, a najviši 8. Aritmetička sredina je 6,02 bodova, a broj bodova koji je ostvario najveći broj učenika je 7. Iznenađujuće je da je samo 9,45% tj. 12 ispitanika točno odgovorilo na svako pitanje.

5. ZAKLJUČAK

Financijska pismenost ključna je za svakog pojedinca koji se u svakodnevnom životu susreće s donošenjem financijskih odluka. Unatoč nepostojanju jedinstvene definicije financijske pismenosti, većina autora složila se da financijska pismenost predstavlja spoj financijskog znanja, vještina, sposobnosti i samopouzdanja koji dovode do postizanja financijskog blagostanja.

Otvaranjem financijskog tržišta pojedincima te sve većom dostupnošću kompleksnijih financijskih proizvoda, raste važnost financijske pismenosti i posjedovanja financijskog znanja. Samo ispravnim odlukama o ulaganju, obraćajući pozornost na rizik i prinos, može se doprinijeti potencijalom rastu stopa gospodarstva. Kako bi se pojedince pravovremeno usmjerilo prema pravilnom korištenju novca i donošenju ispravnih financijskih odluka, potrebno je usustaviti financijsko obrazovanje. Samo na taj način može se doprijeti do djece i mladih i usaditi im financijsko znanje kako bi kao odrasli ljudi bili konkurentni na financijskom tržištu.

U radu je provedeno istraživanje financijske pismenosti osnovnoškolaca u Krapinsko-zagorskoj županiji. Istraživanje je provedeno putem *online* anketnog upitnika na satu informatike tijekom lipnja 2021. godine na uzorku učenika 6. i 8. razreda u dvije osnovne škole. Ukupan broj učenika koji su sudjelovali u istraživanju je 127.

Rezultati provedene analize pokazali su kako ukupan prosječan broj bodova iznosi 6 od mogućih 8, a najveći broj učenika ostvario je 7 bodova. Međutim, potrebno je istaknuti da je samo 12 ispitanika od njih 127 odgovorilo točno na svih osam pitanja. U kontekstu spola nisu uočene nikakve statistički značajnije razlike te je rezultat oba spola približno jednak. To je u skladu s rezultatima PISA istraživanja provedenog 2012 u kojem je utvrđeno kako ne postoji velika razlika u rezultatima između učenika i učenica (PISA 2012). S druge strane, uspoređujući 6. i 8. razred, zanimljivo je da su na neka pitanja mlađi učenici ostvarili bolji rezultat od starijih. Učenici 6. razreda bolje su odgovorili na pitanje koje se odnosi na sigurnost i tajnost PIN-a kartice. Većina učenika 6. razreda zna da bi PIN trebalo zapamtiti, dok velik broj učenika 8. razreda smatra da bi PIN trebalo zapisati na papirić i potom ga spremiti u novčanik. Postoji mogućnost da su učenici 8. razreda odabrali taj odgovor zato što s godinama dobivaju sve više obaveza, trebaju više toga zapamtiti, pa smatraju da bi bilo bolje i sigurnije zapisati PIN kako ga ne bi zaboravili, zanemarujući važnost zaštite privatnih podataka. Također, u školi često

dobivaju informaciju kako je bolje nešto zapisati nego pamtiti, pa su možda i na taj način protumačili odgovor na ovo pitanje. Nadalje, učenici 8. razreda slabije su prepoznali činjenicu da bi dio plaće trebalo odvojiti za štednju, a ne sve potrošiti. Objašnjenje takvih rezultata moglo bi biti u tome da se stariji učenici već susreću s realnim izazovima potrošnje u odnosu na mlađe te im se nudi više prilika i načina na koje mogu potrošiti novac. S obzirom da su stariji, češće izlaze i troše više na zabavu i izlaske, što je pokazalo i istraživanje Lučić, Barbić i Erceg (2020). Također, navedeno istraživanje pokazalo je da mlađi učenici (5. i 6. razred) više štede od starijih (7. i 8. razred), pa postoji mogućnost da su se zato mlađi učenici u većoj mjeri poistovjetili s točnim odgovorom na pitanje.

Nalazi analize pokazuju kako bi najveći broj učenika pitao roditelje za savjet o novcu i financijama, dok nitko od ispitanika ne bi potražio informacije i odgovore na financijska pitanja kod učitelja. Iz navedenog je vidljivo da učenici nemaju povjerenje u učitelje kada su u pitanju financijske teme. Ovi rezultati u skladu su s rezultatima istraživanja Instituta za financijsko obrazovanje - Štedopis i Hrvatske udruge banaka (2020) gdje je 82% učenika odabralo roditelje, a samo 1% učenika nastavnike kao preferirani izvor financijskih informacija.

Na pitanje vezano za posjedovanje računa ili štednje, 30% učenika odgovorilo je da ima račun ili štednju u banci. To je nešto manji postotak od postotka iz PISA 2012 istraživanja. Međutim, treba uzeti u obzir da su u ovom istraživanju ispitani i učenici mlađe dobi te da postoji mogućnost da će u narednim godinama otvoriti račun. To se može uočiti već i u rezultatima ovog istraživanja. Kada se promatraju rezultati s obzirom na dob, veći broj starijih učenika ima račun kao i u rezultatima istraživanja Furnham (1999).

Rezultati pokazuju da bi 71,7% učenika štedjelo u slučaju da nemaju dovoljno novca za kupovinu nekog predmeta te bi si ga kasnije priuštili, što je vrlo slično s prosjekom učenika u zemljama OECD-a (63%) koji bi isto tako postupili (PISA, 2012).

Što se tiče njihove osobne štednje, učenici su u velikoj većini odgovorili kako dio džeparca odvajaju za štednju, što se slaže s istraživanjem Lučić, Barbić i Erceg (2020).

Istraživanje ima određena ograničenja. Najveće ograničenje ovog istraživanja je što se temelji na podacima dobivenim iz upitnika koje su učenici sami ispunjavali. Postoji mogućnost da neki učenici nisu bili iskreni prilikom odgovaranja, već su davali odgovore koji su poželjni. Nadalje, moguće je da su neki učenici prepisivali odgovore od drugih, neki možda nisu bili u potpunosti

koncentrirani na zadatak, a drugi nasumično odabirali odgovore samo da što prije dovrše upitnik. Također, učenici su možda potražili pomoć za neka pitanja kod svojih nastavnika.

U buduća istraživanja trebao bi biti uključen veći broj učenika kako bi rezultati bili reprezentativniji. Bilo bi dobro ispitati njihov socioekonomski status i razinu obrazovanja roditelja kako bi se analizirao utjecaj na razinu financijske pismenosti učenika, ali i na navike o štednji i potrošnji. Istraživanje bi trebalo provoditi pod nadzorom ispitivača da se izbjegne prepisivanje i da rezultati budu što realniji.

Rezultati financijske pismenosti dobiveni ovim istraživanjem možda nisu alarmantni, ali svakako predstavljaju poziv za uvođenje financijskog obrazovanja u obrazovni sustav. Financijska pismenost trebala bi se ozbiljnije shvaćati jer ona predstavlja dugoročno ulaganje u ljudski kapital čije će koristi osjetiti svaki pojedinac koji je posjeduje.

POPIS LITERATURE

1. Bahovec, V., Barbić, D. i Palić, I. (2015.) Testing the effects of financial literacy on debt behavior of financial consumers using multivariate analysis methods. *Croatian Operational Reserch Review*, 6(2), 361.-371. 10.17535/corr.2015.0028
2. Balen, M. (2017.) Financijska pismenost i obrazovanje u Hrvatskoj. *Političke analize*. 8 (32), 22.-26.
3. Barbić, D. i Lučić, A. (2018.) *Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu*. Zagreb: Narodne novine.
4. Braš Roth, M., Gregurović, M., Markočić Dekanić, A. i Ružić, D. (2014.) *PISA 2012. Financijska pismenost* [e-publikacija] preuzeto s https://mk0pisancvvocpw453.kinstacdn.com/wpcontent/uploads/2018/05/IZVJEST_AJ_PISA2012_Financijska_26_finn_2.pdf
5. Braunstein, S. i Welch, C. (2002.) Financial Literacy: An Overview of Practice, Research, and Policy. *Federal Reserve Bulletin*, 88 (448), 445– 457. 10.17016/bulletin.2002.88-11
6. Brečić, R. i Filipović, J. (2016.) *Priručnik za male ekonomiste: Financijska pismenost za djecu*. Zagreb: Naklada Ljevak
7. Chen, H. i Volpe, R. (2002.) Gender Differences in Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*, 11(3), 289.-307.
8. Cvrilje, D. (2014.) *Povezanost koncepta financijske pismenosti s uspješnošću upravljanja osobnim financijama*, doktorski rad, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb.
9. Ekonomska klinika (b.d.), Financijska pismenost osnovnoškolaca, preuzeto 09. rujna 2021. s <https://www.ekonomska-klinika.hr/projekti-ekonomska-klinika/financijska-pismenost/>
10. Ekonomski fakultet Zagreb (b.d.), BUDI FIN - Financijski pismen i odgovoran - edukativni program financijske pismenosti za mlade, preuzeto 09. rujna 2021. s <https://www.efzg.unizg.hr/budi-fin-financijski-pismen-i-odgovoran-edukativni-program-financijske-pismenosti-za-mlade/44852>
11. Emmons, W. (2005.) Consumer-Finance Myths and Other Obstacles to Financial Literacy. *St. Louis University Public Law Review*, 24, 335– 362.

12. European Bank Federation (2009.) Report on Financial Literacy, preuzeto 08. rujna 2021. s <http://www.ebf-fbe.eu/uploads/D0305C-2009-EBF%20report%20on%20Financial%20Education%20-%20Final-PressQuality.pdf>
13. Fabris, N. i Luburić, R. (2016.) Financial Education of Children and Youth, *Journal of Central Banking Theory and Practice*, Central bank of Montenegro, 5(2), 65.-79.
14. Fox, J, Bartholomae, S i Jinkook, L. (2005.) Building the Case for Financial Education. *Journal of Consumer Affairs*, 39(1), 195– 214. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2005.00009.x>
15. Furnham, A. (1999.) The saving and spending habits of young people. *Journal of Economic Psychology*, 20, 677.-697.
16. Gade, S. i Sarma, S. (2018) Does Financial Literacy Influence Financial Planning? – A Study among Rural and Urban Households. Proceedings of The 3rd RSU International Research Conference on Science and Technology, Social Science, and Humanities, preuzeto 10. rujna 2021. s https://www.researchgate.net/publication/343189583_Does_Financial_Literacy_Influence_Financial_Planning_-_A_Study_among_Rural_and_Urban_Households
17. Golemac, Z. i Lončar, I. (2015.) Važnost ekonomskog obrazovanja za unapređenje financijskog znanja. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*. 13 (1) 147. -163.
18. HANFA (b.d.), Financijska pismenost, preuzeto 02. srpnja 2021. s <https://www.hanfa.hr/edukacija-i-potro%C5%A1a%C4%8Di/financijska-pismenost/>
19. Hrvatska gospodarska komora (2020.), Više znamo, bolje razumijemo, preuzeto 10. rujna 2021. s <https://www.hgk.hr/vise-znamo-bolje-razumijemo>
20. Hrvatska narodna banka (b.d.), Hrvatska treba unaprijediti financijsku pismenost, preuzeto 20. kolovoza 2021. s <https://www.hnb.hr/-/hrvatska-treba-unaprijediti-financijsku-pismenost>
21. Hrvatska poštanska banka (b.d.), HPB pokrenula projekt financijske pismenosti za poduzetnike, preuzeto 10. rujna 2021. s <https://www.hpb.hr/en/hpb-pokrenula-projekt-financijske-pismenosti-za-poduzetnike-4687/3776>
22. Hrvatska udruga banaka (b.d.), HUB nagrađuje najbolje obrazovne programe u području financijske pismenosti, preuzeto 09. rujna 2021. s <https://www.hub.hr/hr/hub-nagrađuje-najbolje-obrazovne-programe-u-podrucju-financijske-pismenosti>

23. Hrvatska udruga banka (b.d.), HUB i Štedopis proveli prvo veliko istraživanje financijske pismenosti tinejdžera u Hrvatsko, preuzeto 05. srpnja 2021. s <https://www.hub.hr/hr/hub-i-stedopis-proveli-prvo-veliko-istrazivanje-financijske-pismenosti-tinejdzera-u-hrvatskoj>
24. Hrvatsko katoličko sveučilište (b.d.), Financijska pismenost, preuzeto 20. kolovoza 2021. s <http://www.unicath.hr/sociologija/financijska-pismenost>
25. Hung, A., Parker A.M., i Yoong, J. (2009.) Defining and Measuring Financial Literacy, RAND Working Paper Series WR -708, preuzeto s https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1498674#
26. Huston, S. (2010.) Measuring financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296.-316. 10.2139/ssrn.1945216
27. Klapper, L.F., Lusardi, A. i Panos, G.A. (2012.) Financial Literacy and the Financial Crisis, *Netspar Discussion Paper 03/2012-007*, preuzeto s https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2038765
28. Laboratorij zabave (2018.), FinPis – dječja financijska pismenost: novi program Laboratorija zabave, preuzeto 10. rujna 2021. s <https://www.laboratorijzabave.hr/finpis-djecja-financijska-pismenost-novi-program-laboratorija-zabave/>
29. Lučić, A., Barbić, D. i Erceg, N. (2020.) *Financial Socialization of Children: Using education to encourage lifetime saving*, Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb
30. Lusardi, A. i Mithcell O. (2009.) How Ordinary Consumers Make Complex Economic Decisions: Financial Literacy and Retirement Readiness, Working papers, 10.3386/w15350
31. Lusardi, A. i Mithcell O. (2013.) The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence, *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5.-44. 10.1257/jel.52.1.5
32. Mason, C. i Wilson, R. (2000.) Conceptualising Financial Literacy. Business School. Research Series. Paper 2000:71, preuzeto 4. rujna 2021. s https://repository.lboro.ac.uk/articles/preprint/Conceptualising_financial_literacy/9494978/1
33. Moore, D. (2003.) Survey of Financial Literacy in Washington State: Knowledge, Behavior, Attitudes, and Experiences. *Social and Economic Sciences Research Center Washington State University* 10.13140/2.1.4729.4722

34. Narodne novine (b.d.), Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026. godine, preuzeto 05. srpnja 2021. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_06_68_1316.html
35. Oanea, D.C. i Dornean, A. (2012.) Defining and Measuring Financial Literacy. New Evidence from Romanian' Students of the Master in Finance, *Scientific Annals of Economics and Business*, 59(2), 113.-129. 10.2478/v10316-012-0036-3
36. OECD (2005.) Importance of Financial Literacy in the Global Economy, Keynote Address by The Hon. Donald J. Johnston, Secretary-General of the OECD to the Financial Education Summit, Kuala Lumpur, preuzeto 06 srpnja 2021. s <https://www.oecd.org/general/35883324.pdf>
37. OECD (2006.) The Importance of Financial Education, preuzeto 21. kolovoza 2021. s <https://www.oecd.org/finance/financial-education/37087833.pdf>
38. OECD (2012.), Financial Education in Schools, preuzeto 02. srpnja 2021. s https://www.oecd.org/finance/financial-education/FinEdSchool_web.pdf
39. OECD (2015.), National Strategies for Financial Education, OECD/INFE Policy Handbook, preuzeto 23. kolovoza 2021. s <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/National-Strategies-Financial-Education-Policy-Handbook.pdf>
40. PISA (2012.) Financial Literacy Framework, preuzeto 03. srpnja 2021. s <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/PISA2012FrameworkLiteracy.pdf>
41. Pučko otvoreno učilište Duga Resa (b.d.), Mala škola financija, preuzeto 10. rujna 2021. s <http://www.poudr.hr/obrazovanje-dobro/sekcije-i-tecajevi/obrazovanje/70-mala-skola-financija-program-financijske-pismenosti-za-djecu-od-2-do-4-razreda-os>
42. Putri, D.N. i Wijaya, C. (2020.) Analysis of Parental Influence, Peer Influence, and Media Influence Towards Financial Literacy at University of Indonesia Students, *International Journal of Humanities and Social Science*, 7, 10.14445/23942703/IJHSS-V7I2P112
43. Randolph Knight, K. (2021.) The 5 Key Components of Financial Literacy, preuzeto 16. lipnja 2021. s <https://www.fastweb.com/student-life/articles/the-5-key-components-of-financial-literacy>
44. Remund, L.D. (2010.) Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy, *The Journal of Consumer Affairs*, 44 (2), 276.-295. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>

45. Salas-Velasco, M., Moreno-Herrero, D. i Sanchez-Campillo (2021.) OECD Teaching financial education in schools and students' financial literacy: A cross-country analysis with PISA data, *International Journal of Finance&Economics*, 26(3), 4077-4103. <https://doi.org/10.1002/ijfe.2005>
46. Sigurnije sutra (b.d.), Sigurnije sutra, preuzeto 11. rujna 2021. s <https://sigurnijesutra.huo.hr/>
47. Štedopis (b.d.), Štedopis uvodi financijsku pismenost u škole, preuzeto 22. kolovoza 2021. s <https://www.stedopis.hr/stedopis-uvodi-financijsku-pismenost-u-skole/>
48. Štedopis (b.d.), Učenici kažu da je važno uvesti financijsku pismenost u škole, evo zašto, preuzeto 22. kolovoza 2021. s <https://www.stedopis.hr/vazno-je-uvesti-financijsku-pismenost-u-skole-evo-zasto/>
49. Tezel, Z. (2015.) Financial Education for Children and Youth, Handbook of Research on Behavioral Finance and Investment Strategies: Decision Making in the Financial Industry 69.-92. 10.4018/978-1-4666-7484-4.ch005
50. Večernji list (2021.). Učim s Gospodinom Finom, preuzeto 11. rujna 2021. s <https://www.vecernji.hr/vijesti/ucim-s-gospodinom-finom-1521368>
51. Vehovec, M. (2011) Financijska i mirovinska pismenost: međunarodna iskustva i prijedlozi za Hrvatsku. *Privredna kretanja i ekonomska politika*. 21 (129), 65.-85.
52. Vehovec, M., Rajh, E. i Škreblin Kirbiš, I., (2015). Financijska pismenost građana u Hrvatskoj. *Privredna kretanja i ekonomska politika*. 24(1), 53.-75.
53. Vitt, L, Anderson, C., Kent, J., Lyter, D., Siegenthaler, J. i Ward, J. (2000.) *Personal Finance and the Rush to Competence: Financial Literacy Education in the U.S.* Middleburg, Institute for Socio-Financial Studies.
54. Web stranica Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga. Preuzeto s <https://www.hanfa.hr/>
55. Web stranica Hrvatski institut za financijsku edukaciju. Preuzeto s <https://www.hife.hr/onama>
56. Web stranica Hrvatski ured za osiguranje. Preuzeto s <https://huo.hr/hr/>
57. Web stranica Štedopis. Preuzeto s <https://www.stedopis.hr/>
58. Widdowson, D. i Hailwood, K. (2007.) Financial literacy and its role in promoting a sound financial system, *Reserve Bank of New Zealand Bulletin*, 70 (2)

59. Zait, A. i Berteza, P.E. (2014.) Financial Literacy – Conceptual Definition and Proposed Approach for a Measurement Instrument, *Journal of Accounting and Management*, 4(3), 37.-42.
60. Znanstveno edukacijski centar Višnjan (b.d.), Summer School of Finance, preuzeto 10. rujna 2021. s <https://sci.hr/summer-school-of-finance/>

POPIS SLIKA

Slika 1: Veza između komponenti financijske pismenosti.....	5
Slika 2: Kategorije definicije financijske pismenosti	6
Slika 3: Prosječni rezultat financijske pismenosti	20
Slika 4: Box-plot - Muški.....	45
Slika 5: Box - plot - Ženski	45
Slika 6: Box - plot - 6. razred	48
Slika 7: Box – plot – 8. razred	48

POPIS TABLICA

Tablica 1: Povezivanje pojma s objašnjenjem	28
Tablica 2: Povezivanje države s valutom	29
Tablica 3: Razlika između želje i potrebe.....	33
Tablica 4: Deskriptivni podaci za ukupni rezultat stupnja financijske pismenosti učenika i učenica.....	45
Tablica 5: Grupna statistika - spol.....	46
Tablica 6: T- test - spol.....	46
Tablica 7: Deskriptivni podaci za ukupni rezultat stupnja financijske pismenosti 6. razreda	48
Tablica 8: Grupna statistika - razred.....	49
Tablica 9: T - test - razred	49
Tablica 10: Deskriptivni podaci za ukupni rezultat stupnja financijske pismenosti	51

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Škola ispitanika	25
Grafikon 2: Spolna struktura ispitanika	26
Grafikon 3: Razred ispitanika	27
Grafikon 4: Najčešća ocjena iz matematike.....	27
Grafikon 5: Poznavanje tečaja i preračun jedne valute u drugu.....	29
Grafikon 6: Znanje o porijeklu novca i načinu njegova korištenja.....	30
Grafikon 7: Izračun iznosa koji blagajnica u trgovini treba vratiti kupcu	31
Grafikon 8: Izračun stanja na kraju mjeseca na temelju prihoda i troškova	32
Grafikon 9: Raspodjela i korištenje plaće.....	33
Grafikon 10: Postupanje u slučaju gubitka kartice	34
Grafikon 11: Postupanje u slučaju primitka novog PIN-a kartice.....	35
Grafikon 12: Postupanje u slučaju krađe podataka	36
Grafikon 13: Mogućnosti korištenja debitne kartice	37
Grafikon 14: Posjedovanje računa ili štednje u banci	38
Grafikon 15: Razgovor s roditeljima o novcu	38
Grafikon 16: Učenje o financijama u školi	39
Grafikon 17: Dobivanje džeparca.....	40
Grafikon 18: Korištenje džeparca.....	40
Grafikon 19: Odluka o kupnji u slučaju raspolaganja s nedovoljnom količinom novca	41
Grafikon 20: Načini informiranja o novcu	42
Grafikon 21: Zainteresiranost za financijskim obrazovanjem	42
Grafikon 22: Samoprocjena razine financijske pismenosti	43
Grafikon 23: Samoprocjena uspješnosti raspolaganja novcem.....	44

ŽIVOTOPIS STUDENTA

EMILIJA
KRKALO

Đurmanec 59 📍
+385955064399 📞
emilija5krkalo@gmail.com ✉️
<https://www.linkedin.com/in/emilija-krkalo-6999441ba/> 🌐

OBRAZOVANJE

Ekonomski fakultet - Zagreb

2016. - DANAS

Peta godina Integriranog sveučilišnog studija Poslovne ekonomije – smjer Analiza i poslovno planiranje

ISKUSTVO

Suradnik u Kontakt centru | [Addiko Bank](#)

VELJAČA 2020. - LIPANJ 2021.

Komunikacija s klijentima, pružanje informacija o kreditima, karticama i ostalim proizvodima banke. Ugovaranje sastanaka, zaprimanje i rješavanje prigovora te prodaja.

VJEŠTINE

- Korištenje MS Office alata
- Strani jezici: engleski, osnovne talijanskog i njemačkog
- Sklona timskom, ali i samostalnom radu
- Organizirana
- Dobre komunikacijske vještine

AKTIVNOSTI

Dekanovo priznanje u akademskoj godini 2019. /2020. za koautorstvo u priručniku *Primjena modela integriranog upravljanja rizicima – zbirka poslovnih slučajeva*

2019. aktivno sudjelovanje u programu [Deloitte-a](#) uoči Tjedna svijesti o prevarama

2018. Hrvatska pamet Hrvatskoj; finalist u kategoriji Izvorno hrvatsko

PRILOZI

Prilog 1

Analiza financijske pismenosti

Ovo istraživanje provodi se u svrhu analize financijske pismenosti osnovnoškolaca u Krapinsko-zagorskoj županiji. Rezultati istraživanja koristit će se isključivo u znanstveno-istraživačke svrhe i pisanje diplomskog rada, a anketa se popunjava anonimno. Podaci dobiveni istraživanjem bit će u potpunosti povjerljivi, a prilikom izvještavanja o rezultatima istraživanja uvijek će se uzimati u obzir samo podaci za čitavu grupu sudionika, a ne pojedinačno. Sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno.

U prvom dijelu ovog anketnog upitnika slijedi nekoliko pitanja o vašim osobnim podacima.

PRVI ODJELJAK:

1. Koju školu pohađaš?

- a) Osnovna škola Đurmanec
- b) Osnovna škola "Ljudevit Gaj" Krapina

2. Kojeg si spola?

- a) Žensko
- b) Muško

3. Koji si razred?

- a) 6. razred
- b) 8. razred

4. Odaberi najčešću ocjenu koju imaš iz Matematike.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

DRUGI ODJELJAK:

Financijski pojmovi i snalaženje u osobnim financijama - U narednih nekoliko pitanja provjerava se koliko ste upoznati s određenim financijskim pojmovima te na koji način biste donosili financijske odluke.

1. Poveži pojam s njegovim značenjem.

1. Osoba koja radi u banci.	a. Kamata
2. Osoba koja u banci štedi novac.	b. Kredit
3. Cijena koju moraš platiti banci jer ti je posudila novac.	c. Banka
4. Novac koji ti posudi banka.	d. Bankomat
5. Dio kredita koji vraćaš banci svaki mjesec.	e. Bankar
6. Mjesto gdje čuvaš novce i gdje možeš posuditi novac.	f. Štediša
7. Mjesto gdje čuvaš novce i gdje možeš posuditi novac.	g. Rata

2. Poveži državu i valutu.

1. Njemačka	a. Kuna
2. Velika Britanija	b. Euro
3. Hrvatska	c. Franak

4. Švicarska

d. Funta

3. Za 1 euro mogu dobiti 7,5 kuna. Više stvari mogu kupiti s:

- a) 20 eura
- b) 150 kuna
- c) mogu kupiti jednako stvari s 20 eura ili 150 kuna

4. Na bankovnim karticama nalazi se neograničena količina novca.

- a) Točno
- b) Netočno

5. Elena je išla u trgovinu kako bi kupila potrepštine za kuću. Na blagajni joj je prodavačica rekla kako treba platiti 537 kuna. Elena joj je dala 2 novčanice od dvjesto kuna i 3 novčanice od pedeset kuna. Koliko kuna prodavačica treba vratiti Eleni?

6. Markova mjesečna plaća za mjesec travanj iznosi 6340kn. U travnju je imao sljedeće troškove: hrana za kućanstvo 850kn, stanarina 1500kn, troškovi režija 2300kn, kupnja nove odjeće 500kn, šišanje 40kn, poklon za rođendan 200kn. Marko je:

- a) potrošio više nego što je zaradio
- b) zaradio više nego što je potrošio
- c) zaradio jednako koliko i potrošio

7. Lucija je cijeli mjesec marljivo radila i za to je dobila plaću. Što bi Lucija trebala učiniti s plaćom koju je dobila?

- a) Potrošiti ju u cijelosti
- b) Dio potrošiti, a dio staviti na štednju

c) Sve staviti na štednju

8. U nastavku odaberi izjave za koje misliš da su istinite.

a) POTREBA je nešto poput hrane i odjeće.

b) ŽELJA je nešto poput igračke ili videoigre.

c) POTREBA je ići svaki vikend u kino.

d) ŽELJA je nešto poput struje i vode.

TREĆI ODJELJAK:

Sigurnost - Narednih nekoliko pitanja odnosi se na sigurnost i mogućnost prevare u području financija.

1. Kristina je cijelo jutro bila zaposlena i tek je popodne primijetila kako je negdje izgubila svoju karticu. Što bi Kristina trebala učiniti?

a) Nastaviti s poslom i javiti se u banku kad će imati vremena

b) Odmah prijaviti gubitak kartice svojoj banci i blokirati karticu

2. Mihaela je dobila novu bankovnu karticu i za nju je dobila novi PIN. Što bi Mihaela trebala učiniti s PIN-om?

a) Zapisati PIN broj na papirić i spremiti papirić u novčanik.

b) Reći PIN svojim prijateljima.

c) Zapisati PIN na karticu.

d) Zapamtiti PIN.

3. Filip je dobio SMS poruku sadržaja: "Čestitamo! Jedan ste od 10 sretnih dobitnika novčane nagrade u iznosu 15.000 kuna! Sve što trebate učiniti je poslati nam podatke s Vaše kartice u

poruci." Filip se jako razveselio čitajući ovu poruku i već se dosjetio što bi sve mogao kupiti. Što misliš kako bi Filip trebao postupiti u ovakvoj situaciji?

- a) Odmah poslati sve podatke s kartice
- b) Ako Filip nema svoju karticu, trebao bi uzeti maminu karticu i dati podatke njene kartice
- c) Prijaviti poruku nadležnim institucijama i potom ju izbrisati

4. Marta je otvorila tekući račun u banci te je za njega dobila debitnu karticu. Odaberi što sve Marta može činiti s karticom.

- a) Kupnja u trgovini
- b) Kupnja putem interneta
- c) Podizanje novca na bankomatu
- d) Posudba kartice poznaniku kako bi mogao nešto kupiti
- e) Provjera stanja na bankomatu
- f) Ostaviti karticu bilogdje

ČETVRTI ODJELJAK:

Financijski stavovi i ponašanja - Zadnji dio upitnika odnosi se na tvoje vlastite financijske stavove i ponašanja.

1. Imaš li račun ili štednju u banci?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne znam

2. Jesi li s roditeljima pričao/la o novcu?

- a) Da

b) Ne

c) Malo

3. Jesi li u sklopu nekog predmeta u školi učio/la nešto o novcu, štednji ili bankama?

a) Da

b) Ne

4. Dobivaš li džeparac?

a) Da

b) Ne

Na sljedeće pitanje odgovarate samo ako ste na prethodno pitanje odgovorili DA.

5. Što činiš s njime?

a) Potrošiš ga u cijelosti

b) Dio potrošiš, a dio štediš

6. Ako nešto što želiš košta više nego što imaš, što ćeš učiniti?

a) Štediti i kupiti kad uštediš dovoljno

b) Kupiti nešto jeftinije

c) Roditelji će ti kupiti

7. Koga najčešće pitaš ako imaš pitanja o novcu?

a) Roditelje

b) Učitelje

c) Članove obitelji

d) Ostalo

8. Bi li htio/htjela naučiti nešto više o novcu i kako raspolagati njime?

a) Da

b) Ne

c) Možda

9. Što misliš, u kojoj mjeri razumiješ pojmove kao što su novac, štednja, banka? Ocijeni na skali od 1 do 5.

a) 1

b) 2

c) 3

d) 4

e) 5

10. Što misliš, koliko dobro raspolažeš novcem? Ocijeni na skali od 1 do 5.

a) 1

b) 2

c) 3

d) 4

e) 5

Prilog 2

Prilog 2 sadrži pitanja koja su za potrebe analize kodirana.

"Jednako"

Za 1 euro mogu dobiti 7,5 kuna. Više stvari mogu kupiti s:

- a) 20 eura
- b) 150 kuna
- c) mogu kupiti jednako stvari s 20 eura ili 150 kuna**

"Netočno"

Na bankovnim karticama nalazi se neograničena količina novca.

- a) Točno
- b) Netočno**

"Marko"

Markova mjesečna plaća za mjesec travanj iznosi 6340kn. U travnju je imao sljedeće troškove: hrana za kućanstvo 850kn, stanarina 1500kn, troškovi režija 2300kn, kupnja nove odjeće 500kn, šišanje 40kn, poklon za rođendan 200kn. Marko je:

- a) potrošio više nego što je zaradio
- b) zaradio više nego što je potrošio**
- c) zaradio jednako koliko i potrošio

"Lucija"

Lucija je cijeli mjesec marljivo radila i za to je dobila plaću. Što bi Lucija trebala učiniti s plaćom koju je dobila?

a) Potrošiti ju u cijelosti

b) Dio potrošiti, a dio staviti na štednju

"Ttvrdnje"

U nastavku odaberi izjave za koje misliš da su istinite.

a) **POTREBA je nešto poput hrane i odjeće.**

b) ŽELJA je nešto poput igračke ili videoigre.

c) POTREBA je ići svaki vikend u kino.

d) ŽELJA je nešto poput struje i vode.

"Kristina"

Kristina je cijelo jutro bila zaposlena i tek je popodne primijetila kako je negdje izgubila svoju karticu. Što bi Kristina trebala učiniti?

a) Nastaviti s poslom i javiti se u banku kad će imati vremena

b) Odmah prijaviti gubitak kartice svojoj banci i blokirati karticu

"Mihaela"

Mihaela je dobila novu bankovnu karticu i za nju je dobila novi PIN. Što bi Mihaela trebala učiniti s PIN-om?

a) Zapisati PIN broj na papirić i spremiti papirić u novčanik.

b) Reći PIN svojim prijateljima.

c) Zapisati PIN na karticu.

d) Zapamtiti PIN.

"Marta"

Marta je otvorila tekući račun u banci te je za njega dobila debitnu karticu. Odaberi što sve Marta može činiti s karticom.

- a) Kupnja u trgovini**
- b) Kupnja putem interneta**
- c) Podizanje novca na bankomatu**
- d) Posudba kartice poznaniku kako bi mogao nešto kupiti
- e) Provjera stanja na bankomatu**
- f) Ostaviti karticu bilogdje